

INCIPIT LIBER SECVNDVS

Rerum Viennensium, De nobilitate & praerogatiua Vien-
nae Austriae Archiducatus metropolis, authore
Vuolfgango Lazio Viennensi
Medico.

CAP. I. DE NOBILITATE VRBIS

Viennensis in genere.

VPERIORI libro, Viennae uetustatem & nomi-
nis originem ostendimus: quibus rebus ordine
nobilitatem ac praerogatiuarum laudem subiici-
mus. idque conuenienti omnino ratione facimus,
Oratorum exempla imitati, qui isthoc quoque ge-
nere ac ordine, meritam laudem bonorum omni-
um iudicio sunt consequuti. Igitur quo adhuc tempore Romani re-
rum per Noricum ac Pannonias sunt potiti, his ferè rebus Vindo-
bonnam (quam superiori libro Viennam esse docuimus) celebra-
tam authoribus animaduertimus: duarum scilicet legionum, Deci-
matertiae Geminae, & exinde decimae Germanicae stauis: castris
porro ex his legionibus desumptis, Alae Flauianae & cohortis pedi-
tum Fabianae. Imperatorum quoque praecipuorum hic locus com-
moratione insignior deinde est redditus, Octauij Augusti uideli-
cet, Tiberij, Claudij Drusi, Cai Caesaris, Galbae, Vespasiani, Neruae
Traiani, Marci Aurelij, Pertinacis, & Septimij Seueri. Quib. om-
nibus exempla alia nobilia accessere, quae ex uetustissimo apud Ro-
manos episcopatu, qui multo post tempore interceptus, barbarica
rum gentium deuastatione anno iterum millesimo post primam
positam sedem, Friderici tertij Caesaris auspicio Pannoniae superio-
ri restitutus fuit: item quae ex libertatis praerogatiuis colliguntur,
qua à Friderico secundo Caesare anno salutis nostrae M. CCXXX.
// Vienna nostra (ceu ostendimus in Vindobonnae ueteris ruinis
condita) donata fuit, insignibus insuper nouis ac Caesareis accumu-
// lata, aquila uidelicet bicipiti aurea in atro clypeo, imperatorio dia-
// demate inter duo aquilae colla mediante. Conciliū praeterea Ger-
// maniae totius episcoporum legimus Viennae Austriae, quod uocāt
Prouinciale, habitū, ordināte Clemēte quarto Romano pontifice.
In quo (cū interregnū imperio tum esset, Cunrodo Romano Sici-
liae ac Hierusalem rege Neapoli interfecto) Ottocarus Bohemiae
rex, & Austriae archidux, & Guido quispiam sacrae Ro. sedis Car-
dinalis, ad sanctum Laurentiū in Lucina presbyter, & tum in Ger-
mania legatus praesederūt, anno Verbi incarnati M. CC. LXIII. In
quo praeter ceteros Aquileiensis, Salzburgenensis, Moguntinus,
Magdeburgensis, & Pragēsis, metropolitani cum suis suffraganeis
inter-

Due Viennae
legiones apud
Rom. colloca-
te erant.

Ala equitum
Flauiana et co-
hors peditum
Fabiana Vien-
nae habebant
castra.

Qui imperato-
res Viennae se-
de habuerint.

Episcopatus
antiquissimus
Viennae sub
Gelasio ponti-
fice, anno Do-
mini 470.

Quis episcopa-
tum collapsum
retulerit in Vi-
ennam.

Libertate do-
nata Vienna à
Friderico se-
cundo.

Noua insignia
Viennae à Fri-
derico secundo
concessa.

Conciliū natio-
nale habitū Vi-
enna anno Do-
mini 1264.

Qui concilio
Viennensi in-
terfuerunt.

fol. 66.

interfuerunt, & multa quæ pertinebant ad cleri honestatem, & dignos ecclesia Christi mores, ritusq; necessaria tractabant. Ad quæ omnia, & si per se maxima & ueræ nobilitatis testimonia existant, Albertus & Rudolphus Austriæ archiduces circa annum salutis nostræ M. CCCLXII. Academiam & studiorum omnis generis, eorumq; alumnorum conuenticulum adiecere: ab Urbano postea & Bonifacio tertio Romanæ sedis pontificib. constabilitum, & suis adornatū priuilegijs & immunitatibus. Quæ ordine à nobis cuncta elucidabuntur, exordio ab Imperatoribus sumpto.

Academia Vindobonensis posita Anno 1362.

CAP. II. VIENNAM PRIMORVM

Imperatorum sedem & regiam extitisse.

IGITVR Octauium primum omnium Augustum, sedem aliquandiu Viennæ tenuisse reperio, cum Pannonijs sub iugatis, aduersus Dacos & ultiores Danubij accolas procinctum mouisset, Sirmio ac Segesta (ut Strabo est author) in huius diutini belli usum horreis constitutis. Vendum nanq; Moncetium, Metullum, Segestamq; expugnasse paulo ante Cæsarem, Strabo animaduertit. ubi Vendum, Vendobonnam (quæ modò Vienna dicitur) interpretati sumus, à Venedis forsari Sarmatica gente cognominatam, uel quòd hi hanc condiderint, uel quòd Romani huius gentis auxiliarijs cohortibus, in Decimatertia legione, aut Decima, perinde ut Carnorum, Comagenorumq; & Batauorum usi fuerant. Augustum uerò in Norici ac Pannoniæ confinibus (quæ ad Cecium montem prope Viennam fuere) moram traxisse, præter ea quæ de Vendo ex Strabone ostēderamus, Tertia legio Italica ab hoc cognominata Augusta, satis coarguit. Cuius in Norico ripensi Antonini itinerarium meminit: & multa apud nos monumenta superesse cernuntur, quorum è multis postea pauca admodum fidei ergò subijciemus: cum plures huius inscriptiones Cunradus Peutingerus Augustanus, in historijs haud uulgariter uersatus, per Vindeliciam animaduersas, in suas ædes transtulerit, quarum inter cætera Appianus in suis collectaneis meminit. Ad hanc porro legionem Augustam, seu (ut postea à Sextilio Felice Norici præside dici cœpta est) Felicem, alludit Claudianus hoc carmine:

Augustus Vendum expugnauit, hoc est Viennam. Peruenire autē multo ante Augustum ad Istrum, Currius proconsul et Cassius Cos. ueluti de Carnunte Liu lib. 3. decad. 5. ab initio scribit.

Vnde dicta Vendobonna, à Venedorum banno, hoc est territorio.

Tertia legio Augusta in Norico.

Locus Claudia ni de leg. Augusta Felice. Meminit legionis tertie Linius libro 10. 4. Decadis, in Rhetia Alpessri tradens Sextum Iulium

*Ioniam' que cohortem
Rex ducit superum, premitur nec signifer ullo
Pondere, festinant adeo uexilla moueri.
Neruius insequitur, meritisq; uocabula Felix,
Dictaq; ab Augusto legio, nomenq; probantes
Inuicti clypeis, animosi teste leonis:*

Dictis

Cæsare, et L. Valerium Cottam huic tribunos præfuisse. Tacitus lib. 18. sub finē: Prima Vitellio (inquit) tertie legionis defectione unciatur, missis ab Aponio Saturnino epistolis, antequam is quoq; Vespasiani partibus aggregaretur.

*Dictis ante tamen princeps confirmat ituros,
Aggere conspicuus: stat circumfusa iuventus,
Nixa hastis, pronasq; ferox accommodat aures.*

Fuit ab eo tempore hæc legio Tertia, Italica, & Augusta, siue Felix, cæteris postea omnibus Augustis, uel authoris nomine commendata, ut ceu prætorianam cohortem ipsi hanc ducere Cæsares consueuerint. Quod ista Valeriani Cæsaris ad Probum epistola testat, à Flauio Vopisco Probi gestis inserta, cum eius aduersus Quados bellum describeret. Quo quidem tempore (inquit) Valerium Flaccum adolescentem nobilem parentem Valeriani, è Quadorum liberauit manu, unde illi Valerianus coronam ciuicam detulit. Verba Valeriani pro concione habita: Suscipe Probe premia pro republica, suscipe coronam ciuicam pro parète. Quo quidem tempore legionem tertiã eidem addidit, sub testimonio eiusmodi. Epistola de legione tertia: Res gestæ tuæ, Probe charissime, faciunt, ut & serius tibi tradere maiores exercitus uidear, & citò tamen tradam. Recipe in fidem legionem tertiam Felicem, quam ego adhuc nulli nisi profecto iam credidi: mihi autem eo tempore tradita est, quo & me canosum qui credebat, cum gratulatione uidit. Et iterum, Aureliano (qui ad imperij fasces item ante Probum ascenderat) hanc legionem credidisse Valerianum Cæsarem, idem author in uita Aureliani refert, cum Sarmaticum in Illyrico bellum describeret, & epistolam Valeriani ad Aurelianum (cui eius belli summam commiserat) recenseret: Fac quicquid potes (ait) in tua erit potestate militiæ magisterium: habes sagittarios Itureos trecentos, Armenios sexcentos, Arabas centum quinquaginta, Sarracenos ducentos, Mesopotamios auxiliares quadringentos: habes legionem tertiam Felicem, & equites cataphractarios octingentos, tecum erit Hartomundus, Hildegastes, Hildomundus, Cariouistus. hæc ille. Germanorum hi reges erant, quemadmodum nomina ipsa ostendunt. Sed placet aliquot hæc de monumenta subiungere:

In Lambacho Cœnobio.

P. AEL. FLAVI. DEC. ET IIVIR. ET FLAMIN. AL. CETIENS. SIVM ITEM DEC. ET IIVIR ET PONTIF. COLONIA AVRE-
LIA ANTONINIANA OVIL. TRIB. LEG. III. AVG. ET AEL.
LIAE P. FILIAE FLAVIANAE FILIAE EIVSDEM ET AEL.
MAVSU PATRIS EIVS ET ORGETIAE SISAE MATRIS EX
PRECEPTO EIVS ORGAETIAE VRSA PROPINQVA IM-
PENDIO HEREDIS FIERI INSTITVIT.

E In

magno Decurione Carnun-
tensi, qui P. Claudio Pallanti repentino posuit titulum Praefecto & legato legionis Augustae, subintellige Tertiae, & Decimae Germanicae, quae coniuncta castra in collimitijs Norici & Pannoniae superioris habebant.

Monumenta
legionis ter-
tiae Augustae,
quorum plu-
ra ante addu-
ximus, simul
cum Decima
Germanica re-
censuimus, ut
ista de Iulio
In magno Decu-
rione Carnun-

VOLFGANGILAZII
In Passau, siue Patauia episcopali, Austriae
contermina.

SECCIUS SECVNDIVS VET. LEG. T. ALPINAE F.
EIVLA SEVERIO CONA. EIVS SIBI ET SECCIO SECVN
DINO FILIO ET MARIO MAXIMO ET SECVNDAE
NEPOT. SVIS VIVIFECERVNT e ANNO XXV

In Celeia Styriae.

D. M.

Monumenta
tertia legionis
per Styriam.

SECCIVN. SECVNDIN. VET. LEG. III ITAL. PETEIVLA
SEVERIO CONI. EIVS SIBI ET SECCIAE SECVNDINAE FIL.
ET MARIIS MAXIMO ET SECVNDO NEPOTIBVS SVIS VI
VI FECERVNT ET IVL. APRICIO FIL. MIL. LEG. SS BF
PRAEF. STIPEN. VI Q AN. XXV.

Aliud in Styria prope Rekespurg.

C. OPPIO C. F. VELINO PPP. PR. LEG. III AVG. FEL. ET
LEG. II TRA. FOR. EVOC. AVG. ABACT. FORI PR. PR.
MIL. COH. XIII ET XIII VRBA. OMNIBVS OFFICIIS
FVNCTO CENTVRIONES LEG. II TRAIANAE
FORTIS. DIGNISSIMO.

In confinibus Austriae & Styriae.

EX. D. EC AL.

C. CASSIVS

SILVESTER VET.

LEG. III EL. EX SIGN.

In confinibus Austriae & Hungariae, in quo & Pisonis fit men-
tio, cuius opera in subiugandis Pannonibus & Noricis fuisse usum
Augustum, Florus & Tacitus referunt.

VICTORIAE AVG. NN.

ET LEGI. I. AD. P. I.

ANTONINIANAE

P. MARCVS D. SEXTIANVS

EPHESO PP. DD.

DEDICANTE EGNATIO

VICTORE LEG. AVG. C.

PR. PR.

ET C. L. PISONE

Itaque quando tot huius tertiae legionis Italicae, siue Augustae,
siue Felicis, siue denique Alpinae, in Austria monumenta extent,
ac eo potissimum in itinere occurrant, quod a Vienna in ripen-
se Noricum Cetio monte superato ducit, quae & Augustae &
Italicae & Felicis Alpinae que nomina praefereunt: haud extra rem

A' Tiberio &
Druso legio
tertia posita
ad Danubium.

fortitan erit coniectari, ex Rhaeticis alpibus (in quibus huius
videtur Liuius meminisse) in Noricas ab Augusto tradu-
ctam, & Alpinis omnibus uictis, ad Danubij tandem limitem
occiduum,

occiduum, fuisse à Tiberio Nerone & Claudio Druso Augusti pri-
uignis locatam, ac (quod uerisimile est) auxilio illi aduersus Bato-
nem & Pynnetē Pannoniorum & Noricorū reges haud minimo
fuisse. Viennę quoq; ac eius uicinia Tiberiū Cæsare regiam tenuif-
se, uel Paterculus docet, qui in Carnunto loco No-
rici regni ab hac parte proximo, aduersus Marco-
manos, horumq; regem Maroboduum, magnam
agitasse expeditionem Tiberium refert: utpote
duodecim in aciem legionibus eductis (ut etiam Ta-
citus meminit) cum quibus Danubio traiecto, quin-
que dierum spacio in Boiohemum peruenit, Maro-
bodui regiam, & Norico ripensi obiectam. Qui si-
tus collimitijs Norici ac Pannoniæ haud pessimè
quadrat: & si Carnunti ruinas in diuæ Petronellæ
pago, sexto à Vienna milliario in ortum dislito, sem-
per collocarim, tamen quia similes utrobique inscri-
ptiones eruuntur, & maxime Viennæ, quæ Tibe-
rii Neronis mentionem faciunt (cum istis uidelicet
literis, LEG. XIII NERON TIBER. uerisimile est
hunc Cæsarem, & in diuæ Petronellæ pago, & Vi-
ennæ, hoc est Carnunto & Vindobonna, moram
traxisse, quemadmodum Marcum Aurelium Cæ-
sarem eadem ratione constat, & in Carnunto, trien-
nio procinctū aduersus Marcomanos & Quados
expediuisse: & in Vindobonna, post acceptam ui-
ctoriam, rebus humanis exemptū fuisse. Idq; eo magis credendum
est, quod in Austriæ scrinijs literæ à Nerone Tiberio datæ, de pro-
uinciæ immunitate & priuilegijs extant, à septē ordine Cæsaribus
confirmatæ: quarum exemplū tale est. Claudius Tiberius Nero
Cæsar Augustus Imper. XII. Potesta. Trib. VIII. Pontif. Max. &c.
Frequenti senatu, cum per sententias singulorum iretur, conuenit,
ut prouincia Orientalis, quæ & Pannonia, quando per singularem
fidem, & constans obsequium, Romano populo cognita est, præ-
cæteris libertate frui debeat. Itaque uectigalium censusq; immuni-
tatem supradictæ prouinciæ concedimus, non eorum tantum que
à nobis populocq; Romano imponentur, uerū etiam si quas à suc-
cessoribus nostris tributorum pensiones obire iubeantur, has ad
immunitatem perpetuam contrahimus. Volumusq; Romani im-
perij (quod in nos collatum est) autoritate, quod nullo onere hu-
ius prouinciæ subditi de reliquo unquam tententur, exagitentur ue.
Quod si quis contra hoc nostrum edictū præsumere audeat, huic
igni & aquæ perpetuò interdictum esto, &c. Hæc ex prærogati-
uis, quas ob literas Romani imperij proceribus oblatas, Arnestus
Austriæ tum Marchio, ab Henrico hoc nomine quarto Imperato

Tiberij Cæsaris
regia Viennæ
fuit.

Carnuntum oppidū erat ad Danubij
ripam in Pannonia superiori positū,
ubi hodie diuæ Petronellæ pagus in
Austria uisitur. in quo et Carnunti et
X. leg. monumenta extant, iuxta An-
tonini & Ptolemæi descriptionē. me-
minere uerò Carnunti in uicinia No-
rici, & ad Istri ripam, T. Liius De-
cad. 5. lib. 3. ab initio. Velleius Pater-
culus, Spartianus in uita Septimij Se-
ueri, Eutropius et Honorius in M. Au-
relio (huius multæ in Austria ad Istriæ
inscriptiones eruuntur) Ammianus
Marcellinus libris 29. & 30. Ptole-
mæus in Pannoniæ superioris descri-
ptione, post Iuliobonnā, sub decimæ
legione Germanica ponit ναρρους cū
circum flexo, cuius genitiuus est ναρ-
ρουρος: sicut Ἰσπαρρους Ἰσπαρρουρος.
Porro coloniam fuisse Carnuntum,
inscriptiones in diuæ Petronellæ Au-
striæ pago testantur. Meminit eodem
in loco Carnunti, & Pli. lib. 4. cap.
12. & Eginhartus in bello Pannonico,
gesto à Carolo magno cōtra Hunnos,
qui Pannoniam superiorem & Nori-
cum ripense occupauerant.

A Tiberio Ne-
rone Austriæ
priuilegium.

Factū hoc est,
anno Domini
1052.

*Austriae prin-
cipis advocati
episcopatum
Salzburgen-
sis & Bataui-
ensis.
Drusus ex C.
Caligulae regiã
Viennæ tenu-
erunt.*

*Sergius Galba
Caesar Viennæ
regiã tenuit.*

*Vespasianus
Viennæ sedem
tenebat.*

*Nerva Traia-
nus regiã Vi-
ennæ tenuit.*

*Locus ex Pane-
gyrico Plinij.*

*Limes Danu-
bij in Vindeli-
cia, Norico ri-
pensi, & Pan-
nonia superio-
ri, etiam Ger-
mania anti-
quis uocabatur,
hoc est Romanorum
Germania, ex
qua Germani-
cas nationes*

Drusus & Tiberius eiecerant. Nam ueram Germaniam, quæ Danubio, Vistula, Rheno, & Oceano boreali est inclusa, Romani nunquam subiugarunt, aut subiugata in fide non potuerunt retinere. hinc Vopiscus tradit, Probum Cæsarem primum (qui seculis multis Traianum sequutus est) Germaniæ constituisse præsidem facere, hoc est, magnæ Germaniæ. Itaq; & hic Plinij locus, ubi dicit Traianum Germaniæ præsedisse, intelligendus est de minori Germaniã, quæ ad Danubij limitẽ erat, ubi hodie citerior est Austria. Sic quoq; Pli. lib. 4. cap. 12. Germanorũ confinium in Pannonia & Carnunto ponit. & Dion refert, Decumam Germanicam legionem in Germania habuisse stantia, quam tamen & Antoninus & Ptolemæus in superiori Pannonia describunt.

re, Iuuuuiensis, Laureacensis, & Batauiensis episcopatum sedium aduocatus est institutus, & Romani imperij fidelissimus miles saluatus. Cæterum ante Tiberium adhuc Claudius Drusus, & post eum Caius Cæsar cognomento Caligula, leguntur utroque in limite apud Germanicos exercitus militasse, & præclara multa cū summa laude coniuncta gessisse: ut laterum etiam inscriptiones Viennæ repertorum demonstrant, in quibus istæ nominatim literæ leguntur, LEG. XIII. C. DR. LEG. XIII. GEM. IM. CC. Quam rem cõfirmatam, est apud classicos authores uidere: Strabonẽ inquam, Appianum Alexandrinum, Velleium Paterculum, Horatium, & Sextum Ruffum: qui Batone & Pynnete regibus uictis, Drusum & Tiberium referunt, ad Istrum usque Romanum duxisse exercitum, ibiq; multo tempore moram traxisse. Hos Sergius Galba sequutus est: quem sub Nerone, antequam ad imperij culmẽ ascendisset, nõ solum Pannoniæ præfuisse, sed coloniam insuper in Norici Pannoniæq; collimitijs suo nomine & excitasse, & denominasse, Cor. Tacitus author est: septima quoque legione Pannonica à se Galbiana nuncupata. Idem de Vespasiano tradit, de cuius familia Flauianorum in Pannonia celebrium, iam antea ab initio primi à nobis est libri dictum, unde & Alæ Flauianæ (cuius inscriptiones meminere) & Flauij (de quo in Pannoniæ & Norici confinio Plinius libro 3, cap. 24) & Flauianæ nomina processere: quibus appellatam Viennam nostram extitisse, ab exordio operis huius docuimus. Vespasianum nõ in imperio, sed in Pannoniæ Noriciq; administratione, & loci potissimũ Viennensis cultura, Vlpus Nerva Traianus sequutus est. Quem collimitia Norici ac Pannoniæ (quæ in Vienna nostra erat) dilexisse, & dum adhuc priuatus esset, & quã ad imperij postea fastigium euasisset, & monumenta in uicinia Viennæ reperta, & Plinius in Panegyrico testantur: Credent ne posterius (ait) patricio & consulari & triumphali patre genitum, cum fortissimum amplissimum amantissimum sui exercitum reget, imperatorem non ab exercitu factum? Eidem cum Germaniæ præsideret, Germanici nomen huic missum, nihil ipsum ut imperator fieret agitasse? Et ne quispiam hæc aliò referre possit, quàm ad eos Germaniæ limites, qui Norici Pannoniæq; collimitijs, hoc est, Viennensis urbis situi obijciuntur: placet Plinium latius disserentem de Traiani præfectura, audire. Agent gratias (inquit) qui imperauerunt, non audent queri quibus negatum est. An audiunt, qui

qui sciunt te ad sedisse ferocissimis populis, eo ipso tempore quod amicissimum illis, difficillimum nobis, cum Danubius ripas gelu coniungit, duratusque glacie ingentia tergo bella transportat: cum feræ gentes non telis magis, quam suo coelo siue sidere armantur. Et subdit: Allata erat ex Pannonia laurea, id agentibus dijs, ut inuicti Imperatoris exortum, uictoriæ insignia decorarent. hæc Plinius.

Qui rursus, quod Traianum Pannoniæ præsedisse tradit, haud de alio loco quam Viennensi intellexerit, oportet. Germanicam nanque legionem decimam (quam in collimitijs Pannoniæ & Norici Ptolemæus & Antoninus describunt, & cuius tot, ut dictum, in agro Viennensi, & intra hanc præcipuè urbem testimonia supersunt) Dion Cassius apertè in Germania collocat. Ad quam rem uidetur & Plinius alludere, qui libro 4. capite 12. Germaniæ tradit confinium ad Pannonica esse hyberna, proxime Carnuntijs, quos populos iam antè Viennensis agri incolas fuisse ostendimus. Quin extat Traiani adhuc inscriptio ad primum à Vienna lapidè, eo modo & his uerbis, ut Romæ est & apud Transyluanos posita: quæ sic habet, licet ex magna parte fracti sint lapides, & promiscuè parietis templi in Gumpndorf inserti:

SAR DIV

NERV

TRA VS AVG.

NICVS DACICVS

VICTO DECE

PONTIF. MAX.

POT. IIII. COS V

Atque hæc omnia eiusmodi sunt, quæ testentur, Traiani quoque apud Pannonicos Noricosque exercitus, ripis insidentes, ijsque stantijs ac municipijs, per quæ eo ipso in loco hi constituti fuerant (quorum haud minimū Vindobonna erat) aliquā commorationē extitisse. Quod de M. Aurelio Antonino deinceps, præter Luciani in Alexandro, Suidæ in Marco & Marcellino, Vopiscique quoque & Orosij testimonia grauiissima, Sextus Aurelius Victor in eius Cæsaris gestis, & columnæ fragmentum in pago diui Vdalrici repperit, satis ac luculenter coarguunt. Huius tempore (inquit) Aurelius Cassius tyrannidē arripiens extinctus est: ipse uitæ anno quinquagesimo nono apud Vindobonnā morbo consumptus est. Quam historiam & Eutropius (qui sub Valentiniano primo scripsit) repetit in suo historiæ Romanæ compendio. Igitur cum fortunatam rem publicam uirtute & mansuetudine reddidisset, obiit apud oppidum Vindobonnā, duodeuigesimo imperij anno, ætatis sexagesimo primo. De eius morte nuncio Romam peruecto, confusa luctu publico urbe, senatus in curiam ueste tetra amictus conuenit. Et quod de Romulo ægrè creditum est, omnes pari sensu præsum

M. Aurelij Antonini Cæsaris regia Viennæ, ubi et obiit.

psere, Marcum cœlo receptum esse, hæc ille. Atq; ut omnes intel-
ligant, Vindobonnam illam Pannoniæ fuisse ciuitatem, docet hoc
Herodianus, qui eandem historiam græcè perscripsit. Quæ uerò
post Marci obitum (ait) per uniuersam ætatem uisa mihi auditaq;
sunt, nonnulla item in experiundo cognita, utpote in publicis offi-
cijs principalibusq; uersato, ea nunc conscribenda suscepi. Senem
iam Marcum, neq; ætate solum, sed laboribus multis curisq; con-
fectum, dum in Pannonijs ageret, grauissimus repete perculit mor-
bus, hæc Herodianus. Quæ Iordnandes latine reddidit his uer-
bis: Marcus (inquit) Antoninus, qui & Verus, & Lucius Aurelius
Commodus, affinitate coniuncti, æquo iure imperium administra-
uerunt, è quibus iunior contra Parthos arma mouens, magna egit
& fortia, Seleuciamq; urbem cum quadringentis millibus accepit
pugnatorum: senior uerò, multis sæpe bellis interfuit, sapiusq; per
duces suos triumphum reuexit, maxima de gente Quadorum, de
quibus cum magna gloria triumphauit. Sed unus in Aleno apo-
plexiam passus, defunctus est: alter in Pannonia urbe periit. Hæc
Iordnandes. His omnibus subscribunt tot Viennæ repertæ Mar-
ci Aurelij inscriptiones, è quibus duas subijcere placet: quarum u-
nam domi nostræ adseruamus, in columnæ fragmento, Fortunæ
reginæ dedicatam: altera est ad primum lapidem à Vienna, in diui
Vdalrici pago, Victoriæ Marci Aurelij inscripta (quantum con-
ijciendum, à deuictis Quadis & Marcomanis reportata) item in
columnæ haud uulgaris fragmento, ut uerisimile sit, ex arcibus
triumphalibus Vindobonnæ & Carnunti post uictoriam Marco-
manicam positis, & tot gentium postea immigratione demolitis et
fractis, ista duo ad nostram memoriam fragmenta remansisse, cæ-
teris penitus obrutis:

Locus Iord-
nandis de M.
Antonino.

Monumēta M.
Aurelij Anto-
Viennæ.

In ædibus nostris,

FORTVNÆ
REGINÆ AVR.
MARCVS
V. S. L. L. M.

In diui Vdalrici pago

VICTORIÆ ET
FORTVNÆ
AVGVSTÆ
MARCVS
AVRELIVS
MAXIMVS
I. I. A. V. P.

Viennæ Pertinax
Caesar re-
giã habuit.

Locus Hero-
diani de Pertinax.

Atque de M. Aurelio hæctenus, quem non in imperio, sed Pan-
noniæ Noriciq; administratione, Pertinax sequutus est, quem pri-
uatum adhuc, Danubij limiti & Illyricis Germanicisq; isthic exer-
citibus præfuisse, Herodianus libro secundo testatur. Inuehens præ-
terea (inquit) in prætorianas cohortes (loquitur aut de Seueri Se-
ptimij in imperatorem inauguratione) quæ sacramentum milita-
re ciuili imperatorioq; sanguine polluisent, uindicandam esse
aiebat, ac persequendam Pertinacis cædem; minime ignarus, excu-
bare

bare adhuc Pertinacis apud Illyricos exercitus memoriam. Quoniam sub imperatore Marco multa illius ductu aduersus Germanos trophæa excitauerant, & cum præfectus Illyrico foret, nullum non exemplum uirtutis in prælio ostentauerat: beneuolentiã porro ac probitatem, ad hæc ciuile moderatumq; imperium socijs præstiterat. hæc Herodiã. Quam historiam copiosius, Iulius Capitolinus latinè repetit in Pertinacis uita: Post in Mœsia rexit alam (ait) deinde alimētis diuidendis in uia Aemilia procurauit, inde classem Germanicam rexit. Mater eum usque in Germaniam prosequuta est, ibiq; obiit: cuius etiam sepulchrum stare nunc dicitur. Inde ad ducentorū H—s stipendiū translatus in Daciam: suspectusq; Marco, quorundam relatu, à partibus remotus est: & postea per Claudium Pompeianum, generum Marci, quasi adiutor eius futurus, uexillis regendis adscitus est, in quo munere approbatus, lectus est in senatum. Postea iterum re bene gesta, prodita est factio, quæ illi cōcinnata fuerat. Marcusq; imperator, ut compensaret iniuriã, prætorium eum fecit, & primæ legioni regendæ imposuit: statimq; Rætias & Noricum ab hostibus uindicauit. ex quo eminente industria, studio Marci imperatoris Consul est designatus. Extat oratio apud Marium Maximum, laudes eius continens, & omnia quæ uel fecit, uel quæ perpeffus est. Et præter illam orationem, quam longum fuerit connectere, sæpissime Pertinax à Marco, & in concione militari, & in senatu laudatus est: doluitq; palàm Marcus, quod cum senator esset, præf. prætorio fieri à se non posset. Cassiano motu composito, è Syria ad Danubiũ tutelam profectus est, atque inde Mœsiæ utriusque, mox Daciæ regimẽ accepit. hæc ille. Sanè non Pertinacem modo in Austria, ipsaq; nostra Vienna (dum Danubiũ tutelæ sub Marco Cæsare præesset) fuisse commoratum, sed suam insuper stirpem, quæ (ut idem Capitolinus est author) successorum fuit in uicinia Viennæ coluisse, docent frequentes & ipsius Pertinacis apud nos, & successorum inscriptiones Ro. repertæ.

Viennæ in ædibus Io. Geutner.

I. O. M. SARAPIDI

PRO SALVTE IMP. L. SEPT. SEVERI

PII PERTINAC. AVG.

Pertinacem mox & in imperio, & in Pannoniæ Noriciq; administratione sequutus est L. Seuerus Septimius, antequam ad imperium adscitus fuisset, Pannoniæ superioris ac Norici ripensis præ-

Locus de Pertinace ex Capitolino.

Intelligit hic Germaniam, non illã magnam. Vistula, Danubio, Rheno, & Oceano boreali cõprehensam, sed (ut antè admonuimus) limitem Danubiũ Germaniam magnam claudentem, ubi decimam legionẽ fuisse Dion testatur, quæ propterea Germanica dici est cõcepta, cuius in collimitijs superioris Pannoniæ & Norici ripensis Ptole. & Antoninus mentionem faciūt. Istic igitur in eo itinere quod à Vienna Lintzium dicit per Austriam ripensem, multa successorum epitaphia occurrunt, præsertim in Melico Austria, ueluti de matre Pertinacis Capitolinus tradit. Istic et tres classium præfeti ord. ne positæ erant, Laureatensis, Arlapensis, et Comagenensis (ut liber præfecturarum animaduertit) quæ hodie loca nos uocamus Ensum, Pechlarn, locum Melico proximum (ubi Erlaph adhuc fluius uetus nomen exprimit) & Hohenburgũ è regione Khremsij, uel Manterij. Porro prima legio cui Pertinax præfetus fuit, in Pannonia statua habuit, Ad iutrix cognominata.

L. Seuerus Septimius Viennæ sedẽ tenuit.

ses

fes sub Commodo, & post Pertinacem in Carnunto uicino Viennæ nostræ loco (ut Spartianus refert) à Germanicis legionib. subintellige decima, & decima quarta, in imperatorem sublimatus est. Quod ipsum ista quoque Herodiani uerba demonstrant: Præerat autem Pannonijs uniuersis (nam unius regebantur imperio) Seuerus quidam genere Afer, uehemens homo negotijs gerendis, ac ferrox, uitæq; insuetus duræ & asperæ, promptus excogitandis, acer exquirendis rebus. Qui postquam Romanum principatum pendere sublimem, quasiq; direptui expositum uidet, alterum quidem ut desidem, alterum ut parum efficacem contemptui habuit. hæc ille. Quibus & hoc supra cætera repertū monumentū subscribit,

Monumentum
Seueri Septimij
in Austria.

IMP. CAESAR
L. SEPTIMIO
SEVERO PIO
PERTINACI
AVG. ARABIC.
PARTHICO
MAXIMO

Ac quanquam satis erat, tot imperatorum Viennam habitatione cōmendare, plura tamen possemus de Alexandro, Maximino, Philippo, Galieno, Aureliano, & Probo, in hanc sententiam digna memoria commemorare, quod et hi Augusti loci Viennæ amoenitate capti, multam in Norici Pannoniæq; collimitijs commorationem fecerint: quæ multis sunt à Lampridio & Vopisco uerbis perscripta. De Valentiniano tamen primo libuit, antequam colophonem capiti imponamus, locum unum ex Ammiano Marcelino adnotare. Dum hoc puluere (inquit) per Mauritaniam dux antedictus anhelat, & Africam, Quadorum natio mota est insultu repentino, parum nunc formidanda, sed immensum quantum antehac bellatrix & potens, ut indicant properata. Quoniam raptim obsessa ab eisdem ac Marcomanis Aquilegia diu, Opitergiumq; excisum, & cruenta quàm plura per celeres acta procinctus, uix resistente, perruptis alpibus Iulijs, Primicerio, quem antè docuimus, Marico. Et erat, ut barbaris, ratio iusta querelarum. Valētinianus enim studio muniendorum limitum, glorioso quidem, sed minimo ab ipso principatus initio flagrans, trans flumē Istrum, in ipsis Quadorū terris, quasi Romano iuri iā uendicatis, ædificari præfidiaria castra mandauit, hæc Ammianus. Ex quibus apparet, Cæsarem Valentinianum in Sclēsia & Morauia, nec non Austriæ portione ulteriori, monumenta quædam ad arcendas Teutonum incursiones fuscitasse: ac (quod uerisimile) in ripa Viennæ obtensa, eoq; in loco ubi Vienna nostra sita est, multo commoratum tempore fuisse. Quod inscriptio quoque quæ Viennæ extat, in hunc sensum corroborat:

Locus ex Ammiano de Valentiniano primo, regiam & sedem in Pannonia superiori tenente.

Alpes Iulie hodie Canalgebürg & Teruiff.
Trans Danubium in Quadorum terris, ubi hodie est Austria ulterior, & Morauia.

D.D.D.N.N.N.VALENTINIANI VALENTISE ET GRACIANI
PERENNIVM AVGVSTORVM SALVBERRIMA IVSSIONE
HVNC BVRGVM AFVNDAMENTIS ORDINANTE VIRO
CLARISSIMO EQVITIO COMITE ET VTRIVSQ. MILI
TIAE MAGISTRO, INSISTENTE ETIAM LEONCIO. P.P. MI
LITES AVRELIANES LAVREACENSES CVRAE EIVS COM
MISSI, CONSVLATVS EORVNDEN DOMINORVM AVGV
STORVM PRINCIPVMVE NOSTRORVM TERTII AD SVM
MAM MANVM PERDVXERVNT PERFECTIONES.

Monumentum
de Valentinia-
no Cesare Vi-
ennae.

Atq; hæc de imperatorib. his, & Augustis, qui Danubij limitem
isthic tuebant, aduersus barbaras gētes Teutonū Sarmatarumq;
dum Romanorū adhuc in integro fortuna erat. Quæ simulatq; la
befactari, et in angustias redigi tandē occœpit, Valentiniano tertio
imperāte, Theodosij iunioris filio, & apud Græcos Leone Isauro re
rū potito, barbaricis gentib. tum præda relicta, opulentissima ciui
tas & celeberrima fuit. Quam Hunni primū omniū duce Athila,
& Gothi ductorib. Theodemiro, Vuidimiro, & Vualamiro, dein
de uerò Heruli & Rugi occuparunt. Quib. profligatis, Longobar
di, & (postquam hi in Italiam à Narsete fuissent traducti) Gepidæ,
Auares, ac demū Hungari, Vindobonnā, siue Fabianā iam in rude
ra recidentem, simul cum omni Pannoniarū & Norici agro proxi
mo inhabitauere. Qui etsi fœda barbarie, nobilissimæ urbis splen
dorē obfuscarint, regias tamen suas, eo potissimū loco (amœnita
te, ut credo, loci ducti) usq; tenuere. Quod de Gothis facile ex Iord
nande apparet, cuius hæc sunt uerba, cum mortē Athilæ descripsis
set: Gothi uerò cernentes (inquit) Gepidas Hunnorū sibi sedes de
fendere, Hunnorūq; populū suas antiquas occupare sedes: malue
rūt à Romano regno terras petere, quàm cum discrimine suo inua
dere alienas, accipiētes Pannoniā, quæ in longa porrecta planicie,
habet ab oriente Moesiā superiorē, à meridie Dalmatiā, ab occa
su Noricū, à Septentrione Danubium, ornata patria ciuitatib. plu
rimis: quarū prima Sirmis, extrema Vindobonna. hæc ille. Et ite
rū, cum Theodemiri Gothorū regis, Theoderici Bernēsis illius pa
rentis, cum Chunimūdo Sueuorū & Alemanorum rege (qui tum
mediterraneū Noricū, hoc est, Charinthiā & partem Styriæ incolu
erat) gestū bellū describeret: Quiescente uerò tandem, ait, Hunno
rum gente à Gothis, Chunimūdos Sueuorum dux, dum ad depræ
dandas Dalmatias transit, armenta Gothorū in campis errantia de
prædauit, quia Dalmatijs Sueuia uicina erat, nec à Pannonijs mul
tū distabat, præsertim ubi tunc Gothi residebant. Quid plurimū:
Chunimundo cum Sueuis, uastatis Dalmatijs ad sua reuertente,
Theodemir germanus Vualamiris regis Gothorū, nō tantū iactu
ram armentorū dolēs, quantū metuens ne Sueui, si impunè hoc lu
crarent, ad maiore licentiā profilirent: sic uigilauit in eorū transitu,

Austria præda
relicta barba-
ris nationibus
simul cum Vi-
enna.

Barbaricorum
regum & na-
tionum habita-
tio Viennæ.

Locus Iord-
nandis de Go-
this.

Gothorum re-
gum habitatio
Viennæ consti-
tuta.

Intelligit Sty-
riam, in qua
Sueui habita-
bant.

F ut intem-

ut intempesta nocte dormientes inuaderet ad lacū Peisodis. cōser-
toq; inopinato praelio, ita eos oppressit, ut etiam ipse, rege Chuni-
mūdo capto, omnem exercitū eius qui gladium euasissent, Gotho-
rum subderet seruituti. Hæc ille. Ex quibus uerbis liquet (ut hic
dicit, Sueuorum terræ & Dalmatiam & Thepdemiri in Panno-
nijs ditionem uicinas ac contiguas fuisse) praelium hoc in uicinia
Norici ac Pannoniæ superioris contigisse, ad lacum uidelicet Peiso-
dem, cuius & Plinius lib. 3. cap. 29. in Norici uicinia post superioris
Pannoniæ municipiorū enumerationem, mentionem facit. Hunc
lacū in hanc usque ætatem, sexto à Vienna Hungariã uersus millia-
rio, aliud à Sidunis Germanica natione nomē accepisse cernimus:
qua de re nostri hunc homines Neusidlersee appellant. Sidunorū
uerò Ptole. in opposita Pannoniæ ripa, inter Marcomanos & Cho-
tuaros obiter meminit, ut ratio etiam sit, à Pifone fortè, perinde ut
proximū oppidum (quod Pisoniū, & barbarè Pofonium uocant)
hunc denominatū lacū fuisse: quod & monumenta in uicinia reper-
ta demonstrant. Fuit autē Lucius Pifso Pannoniæ præfectus, & cu-
ius opera Augustū & Tiberiū Pannonos et Noricos subegisse, Flo-
rus ex Liuiō, & Cor. Tacitus lib. 3. authores sunt.

Lacus Pisonis
Neusidlersee.

Lucij Pisonis
monumenta in
collimitijs Au-
striæ & Hun-
gariæ.

VICTORIAE AVG. NN ET

LEG. I AD P. I. ANTONINI:

P. MARCVS D. SEXTIANVS

EPHESQ PP. DD.

DEDICANTE EGNATIO

VICTORE LEG. AVG. C.

PR. PR.

E. C. L. PISONE

Herulorū re-
gum habitatio
Viennæ consi-
tuta.

Locus de He-
rulorū in No-
rico ripensi re-
gibus, ex Pau-
lo Diacono.

Atq; de Gothorū in Pānonia superiori (ac quantū cōiectura ad se
quiliet) Viennæ regia cōstitutata, imperijq; sede, hæc ferè ex proba-
tis historijs. Quam manifestius postea, Herulorū reges Fabianis,
hoc est Viennæ cōstitutatā habuisse, præter Diaconi Varuefridi gra-
uissimā autoritatē, quæ est lib. 1. cap. 19. diui Seuerini à nobis re-
perta historia, utpote Pannoniæ Noricocq; apostoli, satis coarguit,
Rugorū siquidem rex (inquit) nomine Flactitetus, in ipsis regni sui
cœpit intrare primordijs, habēs Gothos ex inferiori Pannonia ue-
hementer infensos. Cui Varuefridus addit (ut intelligamus in No-
rici Pannoniæq; superioris cōfinib. hunc Herulorū regem sedē re-
gni tenuisse) His tēporib. inter Odoacar, qui in Italia per aliq̄t iam
annos regnabat, & Felethēū, qui & Fethia dictus est, Rugorū regē
magnarū inimicitiarū fomes exarsit, qui Felethæus illis diebus ulte-
riorem Danubij ripam incolebat, quam à Norici finibus idem Da-
nubius separat. Hæc ille. Ac nisi Fabianæ nominatim diui Seue-
rini historia mentionem faceret, isthic & Felethæum & Frideri-
cum Herulorum ac Rugorum reges habitasse, ac suis in Norico
gentibus

gentibus imperitasse, dubium fortasse cuiquam uideri posset, istud quod modo de Viennæ celebritate, ac barbaricarum gentium ibi imperij sede constituta, præfati eramus. Sed libet loca ordine ad rerum fidem examinare. Felethæus quoque rex (inquit) qui & Fethia, memorati filius Flactiteti, paternam sequutus industriam, sanctum uirum cœpit pro regni sui frequētare primordijs. Hunc coniunx feralis & noxia, nomine Gisa, semper à clementiæ remedijs re-
 trahebat. Hæc ergo præter cætera iniquitatis suæ contagia, & rebaptizare quosdam est conata Catholicos. Sed ob sancti reuerentiâ Seuerini, non consentiente uiro, à sacrilega quanto cyus intentione defecit: Romanos tamen duris conditionibus aggrauabat, quosdam etiam Danubio iubebat abduci. Nam cum quadã die, in proximo à Fabianis uico aliquos ad se transferri Danubio præcepisset, uilissimi scilicet ministerij seruitute damnandos, dirigens ad eam uir Dei, ut eos dimitteret, rogabat. Et rursus alibi eiusdem historiarum author: Felethæus Rugorum rex, qui & Fethia, audiens cunctorum reliquias oppidorum, quæ barbaricos euaserant gladios, Laureacum per Dei famulum se contulisse, adsumpto ueniebat exercitu, cogitans repentè detentos abducere, & in oppidis sibi tributarijs atque uicinis, ex quibus unum acceperat Fabianis, quæ à Rugis tantūmodo dirimebantur Danubio, collocare. Et iterum de huius Felethæi filio Friderico sermonem instituens. Præterea Fridericus (inquit) à fratre suo Rugorum rege Fauia, ex paucis quæ supra ripã Danubij remanserant oppidis, unū accipit Fabianis iuxta quod S. Seuerinus (ut retuli) commanebat. hæc ille, & plura. Ex quib. nemo nõ intelligit, & Flactitetū, & Felethæū filiū, et Fridericū nepotē, sedē regni Fabianis oppido, in Norici ac Pannoniæ confinibus, tenuisse: cuius rudera in nostra Vienna renouata, ac in eã qua cernitur formam sublimata fuisse, docuimus. Quod multis possemus de Thatone & Albuino Longobardorum regibus, itemq; Chunimundo & Thrasimundo Gepidarum, Chagana ac Chaba Auarum regibus, testimonijs partim Annaliū fide dignis, partim qui ea de re scripserunt historicorum, corroborare: quæ ne tedium lectori accersant, consultò omisimus. Atq; inde factum credo, ut tot principum sarcophagos, nostræ gentis annales, etsi uanæ, in Viennensis urbis situ positos fuisse, iam inde ab initio rerum adseuerent: Tathaym, Magais, Mannonis, Limanis, Tamtonis, Zymonis, Peymonis, Saptanis, Salandi, Laptanni, Rantani, Montani, Rattani, Attalani, Rabani, Nabani, & horum nominum barbaricorum & confictorum plurium. Quos omnes & Viennæ, ante aliquot milia annorum, & in portis ipsis tumulatos, fabulose prodūt: cum crebram nominis tituliq; mutationem terræ proximæ indidissent, (ut ipsi nugantur) Judaisaptæ, Auratym, Sauritz, Mittenans, Pannans, Filan, Carafanæ, & Corodantiæ. De quibus cum fabulas referant,

Loca ex historia diui Seuerini de Herulorum sede Viennæ constituta.

Fabiana ad Danubij ripã proximo Norico.

Longobardorum Gepidorum et Auarum reges Viennæ sedem imperij habuerunt.

Fabulosi principes Austriæ, quorū sepulturae Viennæ esse, ab annalibus traduntur.

Fabulosa ac conficta nomina Austriæ.

rant, dicere superfedeo. Atque ab eo tempore, quod fuit Iustinia-
 ni imperatoris ætate, anno Salutis nostræ quingentesimo & quin-
 quagesimo, usque ad diui Lupoldi Austriae Marchionis seculum,
 annum uidelicet à nato Christo currentē millesimū & centesimum,
 quingentis & paulo pluribus intercidentibus annis, solo æqua
 tam planè Viennam nostram, atque intra uepres uix rudera Fabia-
 næ ueteris conspicuam fuisse, cum alia multa coarguunt, tum
 uerò maxime diuorum Caroli magni & eius filij Ludouici Pij,
 quæ in uetustioribus Austriae cœnobijs supersunt prærogatiuæ
 testantur. Quæ cum locorum huius Prouinciæ, qui nostra
 memoria planè sunt ignobiles, mentionem faciant (ut Tulla-
 næ, Artagrünæ, Symburgi, Saxinæ, Ceissenmuri, Trebensee,
 Vuachouue, Camenburgi, Chunig, Hohesteten, Aspach, &
 Rœde) nullum tamen, quod equidem sciam, aut de Vindobon-
 na, aut Fabiana, aut Fauiana, Flauiana uel, aut denique Vuien-
 na, uerbum subiiciunt: cum fluuios tamen, montesq; eorumq;
 nomina, quæ adhuc in Austria extant, recenseant, hoc est, Nar-
 dini, Pielagi, Drasamæ, Anzinesbache, Erlaphi, Lytahæ, Co-
 mageni, & Vuachouue. Sed nec aliæ meminere literæ, quæ
 recentiori seculo ab Ottone primo circa annū Domini noningēte-
 simum octuagesimum octauum, cuidam Engelrico, cum orien-
 talis prouinciæ ditione, eoq; titulo concessæ sunt, ut Drasamæ
 clausuram, hoc est Cecij montis iuga, per quæ Drasama fluit,
 aduersus quotidianas Hungarorum eruptiones tueretur. Et
 quo eorum, qui hæc tempora consequuti sunt, annorum rectè
 numeros colligam, in Austriae Principum scrinijs literæ uetu-
 stissimæ supersunt, à diuo Henrico Cæsare, anno Domini M. II.
 & Cunrado eius nominis secundo, anno Salutis MXXXI, pri-
 mis Austriae Marchionibus, Henrico & Alberto, cum certis
 quibusdam prærogatiuis concessæ: in quibus ignobilium mul-
 torum locorum nomina adscripta sunt, Vienna aut Fabianis pla-
 nè omissa. Quæ res facit, ut uulgaribus ea in re aliquid anna-
 libus tribuam, qui domum multo tempore uenatoriam in ru-
 deribus Viennæ extitisse, ubi uenationi eorum locorum domi-
 ni operam dare solebant, adfirmant. Postea uerò à primis Au-
 striæ Marchionibus (quos ea ætas Orientales appellauit latinè,
 Germanicè die Margrauen uon Osterreich) hominum conuen-
 ticulum adiectum fuisse, qui suis heris in uenatione adlisterent.
 Itaque quod uerè ex Annalium uetustissimorum diarijs repetere
 licet, diui Leopoldi tempestate, & his quæ postea tempora sunt
 consequuta, ab anno Domini scilicet MC. usq; ad annum ferè MC.
 LXXX, prædium Fabianam, hoc est Vuiennam appellari, in cœno-
 biorū prærogatiuis reperio, ut paulo antè ex fundatione cœnobij
 Scotensis ostendimus. Prima uerò diuo Iohanni baptistæ, diuisq;
 martyribus

*Vienna deserta
 & solo &
 quata quam-
 diu fuerit.*

*Prærogatiua
 & literæ à se-
 culo Caroli
 magni usq; ad
 Ottonis tertij
 imperium, nul-
 lam Vuiennæ
 aut Fabianæ
 mentionem fa-
 ciunt.*

*Domus uena-
 toria in Fabia-
 næ rudibus
 multo tēpore.*

*Quaratione
 & quando in
 rudibus Fabia-
 næ Vuienna
 paulatim ite-
 rum creuit.*

*Vuienna præ-
 dium Austriae
 Marchionum.*

matyribus Geruasio & Prothasio posita templa, anno adhuc à nato Christo quadringentesimo & septuagesimo, ex diui Seuerini à nobis reperta historia liquet. Quem uirum (ut postea docebimus) post diuos, Quirinum, Maximilianum, Florianum, Martinum, apud Pannonos & Noricos salubria Christianæ doctrinæ præcepta diffudisse, & in Fabianis nouam episcopalem sedem, Laureacensi ueteri ac metropolitana in Norico ripensi subiectam: extra Fabianæ uerò muros sub Comageno monte, & in ipsa Danubij ripa, cœnobium eorum item locorum primum excitasse constat. Quibus omnibus postea Longobardorum & Auarum immigratione demolitis, & in cineres redactis, anno Verbi incarnati DCXXXIII. diuus Rudpertus, cum Noricorum regem Theodonē Christo uendicasset, & ueterē Iuuaiensem sedē (in qua diuus Maximus quondam uitæ sanctimonia fulgebat) collapsam tamen eadem qua Fabianam Patauiensem & Laureacensem ratione, postliminio restituisset, ad Auares in Pannoniæ & Norici confinia Cunaldum & Gifalaricum quendam uerbi diuini doctores transmisit: id quod & in Carnis ac Noricis mediterraneis ad idem Christi ouile reducendis, fecit, missō Doningo quodam discipulo suo, qui oues isthic multo tempore deperditas, ac iam dispersas recolligeret. Fuit que ea à diui Rudperti successoribus, episcopis Iuuaiensibus, semper obseruata consuetudo, ut omnes ingenij neruos intenderent, & in Christo conciliandis Auaribus Sclauinisq; (qui utrinque populi adsidebant) omne tempus studiumq; ponerent.

Ioannem itaque legimus (qui sub Pipino Francorum rege Iuuaiensi ecclesiæ præfuit) Virgilium & Sodomum quendam presbyteros, & in doctrina Christi apprimè instructos, urgente diuo Bonifacio Moguntino Noricæ ecclesiæ *καθηγουμένου*, ad Auares & Sclauinos dimisisse, quorū hi in Norico mediterraneo, illi uerò in Pannonijs colebant. Sic Virgilius, qui Ioannem in Iuuaiensi cathedra sequutus est, ad Sclauinos in Carnuntum, Maioranum diaconum, & Modestum, Soluensem isthic postea episcopū: ad Auares uerò in Pannoniam, Haymonem & Regebaldum direxit. Quem imitati, qui post hæc tempora sequuti sunt Iuuaienses, qui postea Saltzburgenses episcopi dicti sunt, Arnus sub diuo Carolo magno, hac in re Theoderici cuiusdam opera est usus: Adalramus, qui successit Arno, Ottonis cuiusdam: & Adalbinus, Osualdi: quos omnes in uetustioribus à me repertis annalibus Auarum & Sclauinorū episcopos nominari animaduerti. Legitur & Ratfridus apud Fabianam in Norico sub Arnulpho Cæsare episcopus fuisse. A quorum uno (quisquis tandem ille sit) diuo Rudperto tertium in Fabiana consecratum dubio procul templum fuit, quod etiam uulgares nostræ gentis annales primum positum testantur his uerbis:

Prima in Fabiana templa diui Ioannis & sanctorum Geruasij & Prothasij. Diuus Seuerinus monasterium & sedem episcopale in Fabiana constituit.

Diuus Rudpertus apostolos in Austriæ tractum ad Auares quos miserit.

Apostolus Charinthiæ à diuo Rudperto datus.

Salisburgenses episcopi religionem in tractu Austriæ, Charinthiæ, styriæq; collatam, resuscitarunt.

Modestus episcopus ad diuam Virginem in Solio Charinthiæ, qui postea episcopus Gurkhium est translatus ab Gebharo episcopo Iuuaiensi.

Sclauinorū & Auarū episcopi in Pannonia.

Diui Rudperti templū Vienna positum quando, & à quo.

Rhythmica
ex
annalibus Au-
striae uulgari-
bus de diui
Rudperti tem-
plo.

Des mecht er doch gern sein
Er stiftte ain wenig Stetelein/
Das hieß er Savianna
Seyt ward es umbmauret da/
Vnd ward Vienna genandt
Die ward so weyten erkhandt/
Darnach ward es also gestalt
Das sy tham in der Christen gwaldt/
Seyt nach des hayden dott/
Als es der liebe Got gebott.
Da sassen die Christen vnd trachten
Wie sie ain thirchen gemachten/
Da Gott wurde ine geerd
Vnd auch sein lob gemerdt.
Da sprach der weisist vnter in/
Ir Herren ir hört mein syn/
Mit hulden ich es sprechen sol
Die thirchen leyt nindert so wol/
So gegen dem werde auff der hayde
Da hat sy schon angen wayde.
Die red begund in allen
Villrechte woll gefallen/
Do ward die grunduest gegraben
Vnd auch die thirch schon erhaben/
Vnd ward geweicht also here
In sand Ruprechts eere.
Als sy noch heut ist Bethant
In Wiene sy die pfar war genandt.

Diui Rudper-
ti templum ter-
tium positum
Viennae, et
quo in loco.

Huius historiae
meminit Egin-
hartus.

Quartū intra
Viennam diuo
Petro à Carolo
magno positū
templum.

Vetustiores
Austriæ Mar-
grauis, siue li-
mitis Auarici
custodes à Frā-
corū et Boio-

Extat adhuc istud diui Rudperti sacellū potius quā templum, nostris ædibus in foro Pini proximū, quod (ut legimus) Georgius ab Aursperg ex Carniola nobilis, ruinosum, & penè uetustate collapsum reparauit anno Domini M. CCCCXXXVI. Quæ res argumento est, quo tempore hæc diuo Rudperto ædes dedicata ac posita fuerat, adhuc uillæ uel prædij angustias Fabianam, siue ut postea appellata est, Vuiennam tenuisse. In qua Carolus magnus postea, Chaba Auarum rege debellato, & altero Chabeano nomine Auarum satrapa, ad Christi religionem suscipiendam persuaso, tractuq; illi inter Sabariam & Carnuntum distincto, diuo Petro quartum iam sacrum phanum adiecit, anno ferè à Dominica incarnatione octingentesimo, quod in hanc usque ætatem uetustate non minus quā diui Rudperti conspicuum est. Atque ab eo tempore regiam Viennæ, adhuc uillæ angustijs conclusæ, Francorum regum Boioariorumq; duces militares, siue marcharum, id est limitum custodes, quos Margrauios dicimus, tenuisse uerisimile est, Vualarium, Grifonem, Albertum, Harduicum, Geroldum, Theodericum, Gotofridum, Lindeuicum, Michelinum, Gerholtum, Balderichum, Sigehardum, Ratoldum, & Rudigerum cognominatum

natum à Pachlarn, usque ad Henrici primi imperium, & annum à nato Christo currētem noningentesimū & octuagesimum. Quorum etsi nostræ gentis & recepti annales non meminerint (fabulosa pro his nomina nescio quorum subijcētes) eorum tamen crebra in prærogatiuis cœnobiorū, scriniorumq; Austriæ, ac Diuorum à nobis repertis historijs Caroli magni, Ludouici Pij, Caroli Crasfi, Ludouici secundi, Carolomanni et Arnulphi, mentio occurrit: ut uel inde Chronicorum nostrorum nugas deprehendas. Cæterum Othonum auspicio, Hungaris ex Norico & Pannonia superiori profligatis, ac horum regibus Toxi & Geysa ad Melicum uictis, Albertus & Lupoldus Babenbergenses comites cum Marcham orientalem, hoc est (ut historico et Romano more loquar) limitem Danubij orientalem tutandum suscepissent, ab horum progenie et posteris paulatim cætera diuorum templa surrexere: tot tantisper ædificijs adiectis, donec ad postremū, circiter annum Domini millesimum centesimum & quinquagesimum, nouum omnibus sanctis dedicatum templum, & ab Henrico eius nominis primo duce Austriæ, & aliud diuæ Virgini extra mœnia oppiduli Fabianis sacrum, religiosorum conuenticulo adiecto, & amplis donatiuis ac cumulato, excitatum fuisset, quod hodie intra urbem uisitur, & Scotense appellatur, (quod Scotorum ad terram electionis peregrinantium subsidio id dedicasset.) Quæ res duces eius terræ mouit, ut suam quoq; regiam, quam antea in Melico, Garzio ac Galenbergio habuerant, eò deinceps hoc est in Fabianam transferrēt: quam cœnobio nouo diuæ Virginis proximam cōstituere. locum incolæ in hanc usque diē, ab aulæ nomenclatura gentilitia Amhoff dicunt: ubi hodie amplissimum forum est, in quo panificia, cæcriq; uenale s exponunt: & quæ nostræ urbi à principibus concessæ nondinæ sunt, isthic expediuntur. Proinde sedes regia, ut iam inde ab initio Fabiana siue Vuienna nostra erat, ita pristino recepto honore deinceps mansit, uel repetijt amissam, simulatq; eam prærogatiuam amississet, à Longobardorum immigratione, anno quingentesimo & uigesimo. Quanto in ruinis tempore, contempta Vienna, & nullo principum loci fuerat usu. Hac igitur de causa, atque ista tempestate, pristinae dignitati restitutum celeberrimum & uetustissimum municipium, Principum deinceps suorum præsentia ac cohabitatione, non ædificiorum modo incolarumq; numero, sed opibus præterea ita creuit, ut omnes Prouinciæ seu Marchæ, id est limitis orientalis ciuitates facile uinceret. A quo tempore rursus, anno labente à Christo nato millesimo centesimo & nonagesimo, à Lupoldo quinto hoc nomine, & dignitate secūdo duce Austriæ, Asiæ spolijs ditato, & magna comparata re à Richardi Angliæ regis captiuitate (quæ isthic in libera custodia habuit) diuæ uirginis ædes cōstructa fuit, quam rotundā uocabāt (ubi postea Dominicani collo-

ariorum regibus in Marcha orientali, quæ postea Austria dici capta est, positi.

Comites Babenbergenses Austriam seu do adepti.

Quintum sextū templum Viennæ cōduntur, omnibus sanctis et diuæ Virgini, anno 1150.

Monasterij Scotensis fundatio.

Babenbergenses Comites Austriæ, siue orientales Marchiones, regiam suam Viennam transfulerunt.

Locus ueteris regie diui Pangracij sacello proximus, à quo proximū forū nomē retinuit Amhoff.

Quando regia siue ducalis sedes iterū Vuiennam translatus sit.

Diuæ Virginis Rotundæ septimū templum.

Diui Iacobi octauum templum.

collo-

Diui Iohannis
duo templa, de
cimum & un-
decimum.

Quorū princi-
pum auspicio
Vienna creue-
rit.

Laus Vienna
& magnificen-
tia.

collocati sunt) & diuo Iacobo facellum positum fuit. Veteres
tum quoque credendum est, diui Iohannis baptistæ, iam ante an-
nos ferè octingentos collapsas, à militibus Hierosolymitanis &
Rhodiensibus binas non renouatas modo, sed à fundamentis posi-
tas basilicas fuisse. Is quoque Austriae dux Lupoldus re familia-
ri acriter, nominisq; encomio ex Asiatica expeditione haud uulga-
ri comparatis, Angliæ regis capti accedente liberatione, nouæ, uel
potius renouatæ urbis Vuiennensis pomeria promouit, ac aliquot
mille ædibus adiectis (quæ nouis mœnibus conclusit) Vuiennam
eiusq; oppidanos haud minimum euexit. Quem imitatus filius
Leopoldus hoc nomine sextus, cuiusdã Theoderici studio (quem
in maximis rebus, & maxime necessarijs princeps habebat) breui
congestu copiarum, ita ciuitatem Vuiennensem fertur locuple-
tasse, atq; ad tantos paulatim processus ut peruenerit, occasionem
dedisse, ut uel opulentissimis Italiæ Germaniæ que ciuitatibus par-
esse tum cœperit, & multas hodie quoque uincere uideatur. At-
que hæc de regia, siue regni sede Vuiennæ ab Augustis primis con-
stituta. Quem morem imitati maiorum suorum, simul que loci a-
mœnitate capti recentiores etiam Augusti, qui ex Germania hæc-
nus annorum interuallo septingentorum, summæ rerum præfici-
untur, in eadem urbe nostra habitandi locum (quem Augusti co-
mitatum, Græci imperatores & Franci palatium uocabant) ma-
gna ex parte posuere. E' multis paucos enumerasse sufficiet. Henri-
cus tertius, quartus, & quintus, in magno illo ac diuturno aduer-
sus Hungaros suscepto bello, in Vuienna prædij adhuc uillæq; an-
gustias referente, ut loco ad Pannonicum bellum commodissimo,
constituti, & copias in aciem eduxerūt, & uniuersam inde belli mo-
lem administrarunt. Quos sequuti Fridericus secundus circiter an-
num Domini 1237. Rudolphus secundus, sub annum salutis 1284.
Albertus primus ab anno Domini 1310. Fridericus tertius, anno
1320. Sigismundus primus, anno 1420. Albertus secundus, Fri-
dericus quartus, ab anno 1454. Maximilianus, & nostra memoria
Ferdinandus, Cæsares & Augusti omnes Vuiennæ palatium, ac im-
perij sedem subinde habuere.

CAP. II. VVIENNAMPRI-
mum Christianæ religionis in Norico rece-
ptæ locum fuisse.

Catalogus mar-
tyrum & apo-
stolorum No-
rici & Panno-
niæ.

Alexandro Seuero rempublicam Romanam capeffente,
ut Lampridius est author, uel ut multi ex Eutropio &
Orosio arguunt, Philippo Cæsare post Gordianum im-
perante, & à Christiana pietate doctrinæq; haud alieno,
saluberrimæ traditionis fundamenta iacta fuisse apud Rhætos No-
ricos & Vindelicos existimo: diuo Quirino in Sacarbantia superi-
oris Pannoniæ urbe, Floriano quoq; diuo apud Laureacum No-
rici ri-

rici ripensis, Maximiliano apud Celeiam Norici mediterranei: Narcisso & Hilario, cum intemeratis uirginibus, Afra, Eunomia, & Eutropia, apud Augustam Vindelicum, pro Christi confessione grauissima tormenta perpeffis: quæ tempora non modo in Christianæ religionis, sed ipsius adeò Romanæ reipublicæ iacturam incidebant, Diocletiani, Maximiani Cari, & Numeriani per uniuersum orbē in Christianos persequutione defæuiente, & multorū pietatē impediēte. Qua de causa ne res Christiana periclitaret, in potioribus municipijs, et potissimum Romanis colonijs, clandestinos uerbi diuini doctores Christiani alebant, quos à diligenti animorum cura & perspectione Episcopos appellabant. In colonijs Vindelicæ & municipijs isti erant, Tiberinensis, Quintauiensis, & Patauiensis: in Norico ripensi Laureacensis, Ouilabensisq; in Norico mediterraneo, Iuuauiensis, Soliensis, Celeianus, Pætouiensis et Taurisanus. Quorum posterioribus seculis ob magna in rempublicam Christianam merita, à Romana sede Laureacensis metropolitani prerogatiuam, primatis legatq; per Germaniam, Galliam, Sclauoniam, Auariam, Morauiam, Pannoniamq; consequutus est. Quod postea intercedente hac diœcesi priuilegium Iuuauiensibus episcopis in Norico mediterraneo collatum fuit, inq; Iuuauensem & Moguntiacum subdiuisum. Itaque quamuis duarum istarum sedium præfules religionis quidem inceptæ in Norico Laureacenses, restitutæ uerò Iuuauenses autores extiterint, cōstat tamen obiter Vienne, & in loco Viennæ, hoc est apud Vindobonnam & Fabianam, Christianam doctrinam primum omnium esse diffusam à diuis Eleuthario & Quirino, utroq; Laureacensi episcopo, sub annum ferè à nato Christo CCL. Quorum Quirinus præterea apud Sisciam in Sauiripa, è regione ostij Colapis fluij (ut Strabo scribit) situm municipium, à Maximo urbis prætore captus, & Sabariam ad Pannoniæ præsidem missus est. Qui hunc in Pannoniam urbem (quo nomine Iordnandes Vindobonnam uidetur significare) duxit, & multo isthic tempore in arcta custodia habuit, donec ad postremum post multa tormenta Vindobonnæ, hoc est Viennæ accepta, Sacarbantiam, Sabariæ proximum locum, reductus esset. & cum sacrificare dæmonibus recusaret, morti condemnatus, in proximum riuum Sabariam (quem hodie Gunsium dicunt) præceps missus est. De cuius martyriopium carmen Prudentius poeta scripsit, quod incipit:

inter Carnuntū & Sabariā describit. Sabariæ nomē adhuc manet apud Hungaros, à quo proximū locū quem Sabarius fluius item (quē Gunsium dicūt) perfluit, uetustatis monimētis conspicuū, incolæ Scapping uocant, Sacarbantie siue Scarabantie nomine utcunq; expresso.

Quando episcopales diœceses in Norico & Vindeliciainceperint. Diœceses episcopales Vindeliciæ, Norici ripensis, & mediterranei.

Laureacenses metropolitani ius adepti per uniuersam Germaniam, Pannonias, Noricum & Galliam.

Iuuauenses episcopi, qui et Iuuauenses metropolitani, post Laureacenses.

Vienne religio Christiana incepta.

Siscia rudera hodie sub ditio- ne Austriaca in confinib. Styria, Hungaria, Sclauonia & Vuindorum, Marchæ, incolæ uocant Soşed. In quo loco uetustissimus erat episcopatus, cuius episcopi in primis Concilijs subscripserunt.

Hæc ex diui Quirini à mereperta historia antiquissima, satis latine scripta, hodie adhuc Austriaci hunc diuum præ cæteris ueneratur.

Vindobonna urbs Pannonia dicta à Iordnande.

Sacarbantie meminuit in confinio Sabariæ, Ptolemæus,

Anton. & diuus Hieronymus, qui Sacarbantiam mediā

locū quem Sa-

G Insignem

Siscia memine
re ad Sauū flu.
Ptolemæus,
Antoninus, Pli
nius libro ter
tio, capite 25.
Strabo lib. 5.
& 7. Velleius
Paterculus, &
historia tripar
titā. fuit enim
isthic antiquis
sima sedes epi
scopalis, quæ
multis postea
annis ab Hun
garis in proxi
mum locū Sa
grabiam est
translata.

Hæc ex histo
ria supradicta
diui Quirini.

Albertus &
Occarius oriē
tales Marchio
nes, siue Au
stria, sub Pipi
no rege, anno
Domini 746.

Diui Quirini
reliquiæ in Te
gernsee cœno
bio ad Oenū.

Diui Hippoly
ti cœnobij in
Austria exor
dia.

Barbaræ gen
tes à Deo ad
uersus Roma
nos in Norico
et Pannonia de
seuientes, in
Christianos
excitæ.
Religio Chri
stiana quando
deserit in No
rico.

Insignem meriti uirum,
Quirinum, placitum Deo
Vrbis mœnia Siscia
Concessum sibi martyrem,
Complexu patrio fouent.
Hic sub Galerio duce,
Qui tunc Illyricos sinus
Vrgebat ditionibus,
Fertur catholicam fidem
Illustrasse per exitum.
Non illum gladij rigor,
Non incendia, non feræ
Crudeli interitu necant:
Sed lymphis fluuialibus,
Gurges dum rapit, abluit.

Et quæ sequuntur plura: cuius corpus martyris à Christianis, qui per Pannonias & Noricū latebant, dam ex riuo collectum, & Romam transportatum fuit. Quod, multis intercedentibus seculis, à Zacharia pōtifice Romano, unā cum diui Hippolyti reliquijs, Alberto & Occario, limitis Auarici siue Pannonici comitibus, quos inde gentilicia lingua Margrauios Franci uocabāt, ob egregiam nauatam Romanæ sedi contra piratas maritimos operam, donatum fuit: eaq; occasione & tempore (quod sub Pipino Francorum rege contigit, annum circiter Domini, DCCXLIII.) iterum in terram institutione sacrosancta sua imbutam, diuus Quirinus redijt in recens constructo ab Occario, altero limitis orientalis comite, Saluatori in Tegernsee, haud procul ab Oeni ripa cœnobio, depositus, ubi adhuc hodie colitur: quemadmodum alter orientalis Marchæ custos, ut tum uocabāt, & p̄ses Albertus diui Hippolyti reliquijs in Norico ripensi non minoribus donatiuis accumulātū monasteriū suscitauit, qd adhuc diui Hippolyti nomine extra nemus Viennense, sexto à Vienna occidentem uersus miliario extat, ab Auaribus non semel destructum, & toties ab episcopis Patauiensibus (quorum hæc est diocesis) restauratū. Postea cum tot martyrum sanguine polluta collimitia Norici ripensis & Pannoniæ (ubi Viennæ nostræ situs est) tot insuper barbaricarū nationum, Hunnorū, Gothorum ac Herulorū, post felicia illa & uerè aurea susceptæ religionis tempora, à Deo nimirū iniuriæ uindice excitatarum, immi gratiōe defœdata ac penè deserta reddita fuissent, pietas Christiana simul cum Romana profligata ditione fuit. Quā cladē iacturæq; nō tã Romani imperij (qd tū ruina minabat) quàm orthodoxæ ac saluberrimæ fidei, misertus Seuerinus Rauēnatensiu urbis archiepiscopus, simul à Gelasio Romano tū pōtifice adhortatus, suscepto lōgo & periculoso in Pannoniā ac Noricū itinere, ad sacrosanctā Christi doctrinam

doctrinam gentibus tradendam, Viennæ nostræ (ut tum à cohortis ueteris statuis sub decima legione in Vindobonna merentis, Fabiana appellabatur) fertur iterum situm commoditatem que elegisse. Quod in ipsis uidelicet utriusque prouinciæ cum posita Fabiana cōfinibus esset, hinc quidē in Noricū ad Herulos & Scyros, illinc uerò in Pannoniā ad Gothos persuadēdos, uia et opportunitatē ostenderet. Itaq; Felethæo Rugorū & Herulorū rege Christo uendicato, mox in Fabianis diuo Ioanni baptistæ, nec non Christi fortissimis martyrib. diuis Geruasio & Prothasio, partim suo, partim Herulorum principis sumptu, sacras ædes posuit: & episcopalem in ea sedem, cui Mamertinum tribunū militum præfecit, constituit. Ipse sibi extra mœnia Fabianæ ad Danubij ripam sub Comageno monte (quem Græci quondam à fructu quercus quo abundat Cecium, et ab incolis Celticas Galatarumq; alpes uocabant, unde adhuc eum nostri Galenbergium gentilitio sermone dicunt) cellam construxit, quod postea in monasterij amplitudinem surrexit, à Lōgobardis haud ita multo post, simul cum Christiana religione Herulorumq; imperio destructum. Vnde tanquam ex equo illo Troiano, proximis locis, (in quibus recens fidei fundamēta posuerat) episcopos & uerbi diuini doctores dedit, Cōstantium Laureaco, Maximū Iuuauia, Lucillum Batauis castris, Moderatum Ouilabensi coloniæ (ubi hodie est Lambacense monasteriū in Austria) Syluinū Quintianis castris, Tiberinis uerò apud Vindelicos Paulinum quendā. Ipse quoq; legitur diuus Seuerinus ex monasterio suo Fabianensi (qd haud procul à Vienna fuerit oportet) frequentius suscepto & longo itinere, partim ut recens recuperatas Domingentes in fide confirmaret, partim uerò ut discipulorū suorū exempla emēdaret, eaq; diuino numine ad traditionem salutarem accenderet, sæpe Batauiam in cōfluentibus Danubij & Oeni positam adijisse: hinc uero ad Vindelicos, nunc in Quintiana castra, nūc uero Tiberina profectum, & ubi Domini præcepta salubriter expediuisset, Danubij nauigatione in monasterium suum Fabianense, quod centum & plurimum milium passuum aberat interuallo, rediisse. Quæ omnia in Viennam nostram haud pessimè conuenire uidentur, ut pote in quam quadraginta paruorum miliariorum interuallo itinereq; ex Patauia nauigatur, hoc est centū & sexaginta millibus passuum. Ut appareat, Viennæ nostræ primam eorum locorum metropolitanam sedem fuisse à diuo Seuerino positam, circa annum nostræ salutis quadringentesimū & sexagesimum octauum. Quæ postea, Friderico Herulorum rege Christianam pietatem exuente, & Longobardis in Herulorū perniciem partim à Deo opt. max. partim uerò à Iustiniano Cæsare (ut Procopius scribit) excitis, Lauream, locum in Norico ripensi uigesimo quinto milliario à Vienna occidentem uersus remotum, à Symmacho pontifice Romano

Diuus Seuerinus Viennæ constituit sedem metropolitanam, & inde ceteris locis episcopos dedit.

Primus episcopus Viennensis, anno Domini 470.

Monasteriū à diuo Seuerino extra mœnia Fabianæ positum.

Ex monasterio Fabianensi diui Seuerini omnes Norici episcopi processere.

Extant Quintianorū castrorum supra Batauiam in pago khüntzingē sicut Tiberinorū in pago Peringen, haud procul à Dingelfingen Bauariæ.

Hæc ex historia diui Seuerini.

Metropolitana sedes Viennæ anno 468.

*Sedes metropo-
litana è Vuie-
na trāsata fuit
Laureacū, cu-
ius hodie rude-
ra in Enſio Au-
ſtriae extant.*

*Locus ex anti-
quiſſimis anna-
libus de Theo-
doro epifcopo
Laureacenſi.*

*Epifcoporum
Laureacenſiū
ſtudiū in religi-
one Chriſtia-
na.*

*Epifſola Za-
chariae Papae
ad Vnilonem
epifcopū Lau-
reacenſem.*

*Diuiſio Bau-
ariae in quatuor
epifcopales
diocēſeis.*

*Vnilo epifco-
pus Boioario-
rum in Laurea-
co.*

*De ordinatio-
ne ſedium epi-
ſcopalium Ba-
uariae.*

circa annum uerbi incarnati quingentimum, translata fuit: Theo-
dorico quodam in Laureaco archiepifcopo, & totius Germaniae,
Pannoniae, Norici, Sclauoniae, Auariae, Galliae, Rugorum, Gepida-
rumque primatē inaugurato. De quo in antiquiſſimo annalium co-
dice, qui Pontificum Imperatorumque uitas uſque ad Henricum ſecu-
dum Caſarē (quem ſanctum dicunt) comprehendit, haec adſcripta
Symmacho uerba legimus. Huius Symmachi temporib. Theodo-
rus extitit Laureacēſis archiepifcopus, quē idē Symmachus pallio
donauit, & per omnē Germaniā, totāque Galliā, Moymariāque, Mo-
rauiā, Rugorū quoque Gepidarūque prouinciā, & gentē Pānoniorū,
Mœſiarumque, & omnium Sclauorū prouincias primatē & praedica-
torē firmauit & corroborauit. Haec ex antiquo annaliū codice. Cō-
tigit uerò hoc, anno Domini 497. quo Symmachus Romanæ ſe-
di tempore praefuit. Nec aliud ceteris, qui haec ſequuti ſunt tem-
pora, Laureacenſibus archiepifcopis, quā dilatandae Chriſtianae
religionis ſtudiū fuit, Sidonio inque, Peregrino & Vniloni, qui ſub
Pipino rege Frācorū & Odilione Boioariorū duce floruit. Ad quē
Zacharias pontifex maximus epifſolā dedit, de quatuor in Boioa-
riorū terra apud Vindelicos parrochijs ſiue diocēſib. cōſtituēdis,
in hanc ſententiā. Dilectiſſimo nobis Vniloni, ſanctę eccleſiæ Boio-
ariorū epifcopo, Zacharias papa. Domino cooperante & ſermo-
nem cōfirmante ad dilatandā Chriſtianitatis legē, & orthodoxae fi-
dei tramitē, ad docendū iuxta quod praedicat ſancta haec Romana (cui
Deo autore praesidemus) eccleſia, innotuit nobis ſanctiſ. & reue-
rendiſ. frater, & coepifcopus noſter Bonifacius, nup̄ decreuiſſe, &
ordinariſſe in Germaniæ partib. epifcopales ſedes, ubi praest uestra
dilectio, & prouinciā in quatuor diuiſiſſe parochias. Haec ex epifſo-
la Zachariae, qui in eundem ſenſum ea de re Bonifacio ſcripſit. Igit̄
quia indicaſti, perrexiſſe te ad gentē Boioariorum, & inueniſſe eos
extra ordinem eccleſiaſticum uiuentes, dum epifcopos non habe-
bant in prouincia niſi unum nomine Vnilonē, quem nos ante tem-
pus ordinauimus. Et quia cum aſſenſu Odilionis ducis Boioario-
rū, ſeu optimatum prouinciæ illius, tres alios ordinariſſe epifcopos,
in quatuor partes prouinciā illam diuiſiſſe, id eſt in quatuor paro-
chias, ut unusquifque ſuam habeat parochiam, bene eſt, ſatis peregrī-
ſti frater. Haec ex epifſola Zachariae pontificis ſummi, ad Bonifaci-
um Bauariae ſiue totius Germaniæ καὶ ἡχοῦμενον. Quibus ſubſcri-
bit antiquiſſimus apud nos repertus annalium codex, in quo iſta le-
guntur uerba. Idē ſanctus Bonifacius Moguntinus epifcopus, pro-
uinciam Bauarorum, Odilione duce conſentiente, in quatuor diui-
ſit parochias, & quatuor his praesidere fecit epifcopos, quos ordi-
natione facta, in epifcopatus gradum ſubleuauit. Quorum primus
nomine Ioānes, in oppido quod dicitur Saltzburg, epifcopatus ca-
thedram ſuſcepit, ſecundus Erimprecht, qui Friſingenſis eccleſiæ
principatum

principatum obtinuit. tertius Gibolph, Ratisponensis ecclesie sedē accepit. quartus Bilibaldus, in loco cui uocabulum est Aichstet, episcopale suscepit officium. Hæc ex annaliū codice antiquo. Porro confirmarunt post Vnilonem, & eundem ad orthodoxā fidem animum aduerterunt, in Norico superioriꝫ Pannonia, sequentes Laureacenses archiepiscopi, Anshelmus, Vualdericus, Vrolphus, Hatto, Reginharius, Harduicus, Ermanarichus, & Vuichingus: qui anno Domini octingētesimo trigesimo octauo, sub Arnulpho imperatore, Laureacēsi cathedræ præfuit: & misso Radfrido quōdā, ad Auarū reges Moymar et Dudun, eos deficientes ad Christi uile reduxit, ecclesie Pannonum cathedra denuò in Fabianis renouata, cui eūdem præfecit Radfridum. Qua de re in antiquo annalium codice ista uerba legimus: Duo duces, scilicet Moymar & Dudun, per Laureacensem archiepiscopum Vuichingum, & legatos apostolicę sedis, totam Morauiam Auariamꝫ, cum finitimis Sclauis et confinibus ad Christi fidem cōuertebat. Istius quoꝫ temporibus Radfridus Fauianensis, qui & Viugnensis, extitit episcopus, ubi quondam Mamertinus præerat. Ex quibus omnibus liquet in Vuienna nostra Laureacenses episcopos subinde uerbi diuini doctoros aluisse, qui barbaras nationes Auarum Sclauorumꝫ, in officio retinerent. Id quod superiori capite de Iuuauiensibus itē ostendimus. Quorum (ut inde quædam repetam) diuus Rudpertus, anno salutis D C. XXXVI. Cunaldum & Hisalaricū eò apostolos misit, Ioannes sub Pipino Francorum rege, anno Domini DCC. XLVI. Sodomū, Virgilius Haymonem & Regebaldum, Arnus Theodericū sub Carolo magno, Adalramus Ottonē, et Adalbinus itē Iuuauiensis episcopus Osualdū quendam, in Pannoniā superiorem, ad Auares cum mādato transmisere. Cæterū cū postea Ioannis duodecimi auspicio, sub Ottone primo, Patauiēsi cathedrę adiectę fuissent dioceseis usꝫ in Pannoniā, Quintauiensis, Quilabēsis, Laureacensis, & Fabianensis, à Laureacēsi iam ac Iuuauięsi derelictā sedē, Fabianensem, hoc est Vuiennensem Patauienses in fidē receperūt. A quo tempore subinde suos in Fabianis archidiaconos, Patauienses habere cœperūt, qui Francones ac Saxones in eam iam prouinciam à Carolo magno, & eius successoribus traductos, Auaribus remotis, in fide orthodoxa, ad quam suapte sponte propensi erant, adhortarentur. Ex quo tempore, diuus Peregrinus Iuuauiensis episcopus, diuos Vdalricum & Vuolfgangū coepiscopos, & muneris sui uicarios, in Marcham orientalem, & ni fallor, Fabianam, ruinas indies magis magisꝫ minantem, direxit. Fuitꝫ ea posterioribus annis semper obseruata cōsuetudo, ut archidiaconos Vuiennæ suos, Patauienses tenerent, antequam adhuc Parochiale esset ab Henrico primo duce Austriæ templum positum. Quorum ista ferè nomina deprehendimus:

Catalogus quorundā episcoporum Laureacensium.

Radfridus episcopus Fabianensis, id est Viennensis.

Fabianēsis episcopi quōdam Viugnenses, hodie Vuiennenses.

Iuuaniensium episcoporum studiū in religione Christiana apud Noricos et Pannonos dilatanda.

Patauiēses episcopi habere in Fabianis archidiaconos.

Megenoldus canonicus Patauiensis, & archidiaconus Vuiennensis: anno MCXXVII.

Sigefridus Orphanus, de nobili Orphanorum profapia: anno Domini MCCX.

Sumidus Orphanus, anno MCCXX. archidiaconus Vuiennensis.

Gotofridus, anno salutis nostræ M. CCXXX. archidiaconus Vuiennensis.

Vdalricus Maminger archidiacon. Vuienn. anno MCCXLII.

Magister Vdalricus à Khirchperg, archidiaconus Viennensis: anno Domini MCCLX.

*Diue Virginis
in littore tem-
plū et regia.*

*Officialis Pata-
uiensis officii.*

Ea de causa qui in diocesi Patauiensi successerunt episcopi, diuæ Virginis ædes in editiori Vuiennæ loco Danubio incumbente posuerunt, regia uel aula, in qua & ipsi & horum archidiaconi habitarent, adiuncta. Quæ adhuc hodie Vuiennæ supersunt, ad diuam Virginem in littore nuncupata, ubi archidiaconū etiam dum alūt, nomine tantum mutato: Officialem enim uocant, cui per uniuersam Austriam ecclesiastica iurisdictio commissā est: quam per decanos administrat, Viennensem, Mantrensem, Garsensem, Zuetlensem & Laureacensem.

CAP. III. DE SEDE EPISCO-

pali ante annos adhuc mille in Fabiana, hoc est

Vuienna constituta.

*Vienna locus
Christianæ re-
ligionis rece-
pit.*

*Diuus Seueri-
nus Norici a-
postolus.*

*Cella siue mo-
nasteriū diui
Seuerini prope
Viennam.*

*Locus ex histo-
ria diui Seue-
rini.*

Viennā igit̃ primū fuisse receptā apud Pannones Noricosq; Christianæ religionis locū, paulo antè ostēdimus. Restitutā q; ducētesimo post ruinā illius, & uigesimo anno, diui Seuerini à nobis reperta historia docet. Seuerinū uidelicet Rauēnatensium episcopū, lōgo & periculoso suscepto in Pannoniā superiorē & Noricū ripense itinere, in ipsis utriusque prouinciæ cōfinib. extra mœnia oppidi Fabianis, sub Comageno mōte (quem Græci Celticas Galatarūq; alpes à ueterib. incolis, et à fructu quercus quo abundat, Cecium appellarunt, quem nostra adhuc ætas Vuiennæ proximum Galēbergium dicit) & haud procul à Danubij ripa cellam posuisse, cuius Paulus Diaconus meminit libro Rerum Longobardicarum primo, capite 19. Hæc postea ductu Felethæi regis Herulorū, quem istic Christo uir Dei uēdicauerat, in amplitudinem monasterij creuit, ex quo tāquam ex equo Troiano processere omnes ferè Norici episcopi, Moderatus Ouilabensis, Cōstantius Laureacensis, Lucillus Patauiensis, Maximus Iuuaiensis, & Syluinus quispiam Quintaiensis. Clarebant quoque in eo monasterio asperæ uitæ exemplis, Martianus, Vrsus, Maurus, Bonofus, Amātius, et alij quidā celebres monachi. De q; monasterio ista in diui Seuerini à nobis reperta historia uerba extant, cum

tant, cū eius iter è Patauia Fabianā describeret: Mox remeante ad patriam, sermo in eo prædicentis Domini impletus est. Nam ciues Tiberinæ, quæ est metropolis Norici, coegerunt prædictum uirum, summi sacerdotij suscipere principatum, basilicę extra muros oppidi Bataui, in loco nomine Boiotro, trans Oenum fluuium constitutæ, ubi cellulā paucis monachis ipse construxerat, etc. Et subiicit post multa uerba: Sanctus itaq; uir, cur ita fleret interrogatus: Quia uideo, inquit, plagam grauissimam huic loco imminere. & quod non sine gemitu possum exprimere, loca ista humano sanguine redundabunt intantum, ut etiam sacra ista sint uiolanda. Ad antiquum itaque & omnibus maius monasterium suum, iuxta muros oppidi Fabianis, quod centum et ultra milibus aberat, Danubij nauigationib. descendit. Et iterum: Igitur Romani, quos in suam sanctus Seuerinus fidem susceperat, de Laureaco discedētes, beneuola cū Rugis societate uixerunt. Ipse uerò Fabianis degens, in anti quo suo monasterio, nec ammonere populos, nec prædicere futura cessabat. Hæc ex diui Seuerini historia: ubi præterea mētio fit diui Ioannis basilicę, à sese intra monasterium positę. ubi & diui Ioannis Baptistæ, fortissimorumq; Dei athletarum diuorum Geruasij & Prothasij reliquias collocauit, & Mamertinum tribunum militū episcopū inauguraui. Ut appareat, diui Seuerini coenobium sedis episcopalis Fabianis constitutæ, & occasionem & locum extitisse. Quam (ceui præfati sumus) à diuo Seuerino Rauennatensi, primū omnium exorsam constat, circa annum Domini CCCCLX. Zeno ne Isauro imperante, & Romæ Gelasio sedente. Magnam hæc inferioris Austrię portionem comprehendebat, in qua diuo Seuerino uiuente, metropolitana cathedra fuit, quæ postea Laureacum, in Norici ripensis oppidum translata fuit, ubi primos uerbi diuini annunciatōres anno etiam dum à nato Christo CCL. diuos Eleutharium, Quirinum, & Maximilianum sedisse, docuimus. A quo tempore, quod contigit anno Salutis nostræ quingentesimo, Symmachi pontificis Romani constitutione Fabianensis diocesis, non minus ac Iuuauiensis, Ouilabensis, Patauiensis, Quintauiensis, et Tiberinensis, Laureacensi, iam metropolitano iure prærogatiua que primatis per Germaniam, Pannoniam, Sclauoniam, Auariam, Morauiamq; insignitæ, iure ecclesiastico subiecta fuit. Hunc locum quondam M. Aurelius Cæsar, in illo memorabili aduersus Quados & Marcomanos prociuctu, munimentum prius instar, ad municipij frequentiam euegit, mœnib. adiectis, nomen que illi ab euentu, cum literas fortè laureatas uictorię indices isthic accepisset, Laureaci indidit. Vbi posteriores Augusti classium præfectum

Batauia, et hodie latine hoc nomine, uulgo Passau, quondam apud Romanos Boiodorum, cuius Ptolemæus et Antoninus meminerunt.

Templa prima Fabianæ. Episcopus primus Fabianensis.

Fabiana diocesis quanta fuerit. Metropolitana cathedra in Fabianis.

Locus Herodiani sic habet: Dein uero ministris illius magis magis que instantibus, nihil iam ad amicos retulit, sed datis Romanis literis, & præpositis quos uisum esset, tuendę Istri ripæ, & Barbarorum insultibus coercendis, profectionem continuo edicit. illi autem demandata sibi munia obeuntes, haud ita longo tempore multos armis barbaros subegerunt.

Literæ laureatæ erant mediocri uictorie nunciæ, de

quibus Suetonius in Domitiano: De Cattis, ait, Dacisq; post uaria praelia duplicem triumphum egit, de Sarmatis modo lauream Capitolino Ioui retulit. Sic Plinius in Pannonyrico Traiani: Allata erat (inquit) ex Pannonia laurea, id agentibus dijs, ut inuidi imperatoris exercitum uictoriae in signe decoraret. hanc imperator Nerua in gremio Iouis collocarat. Alludit ad has & T. Liuius in quinto: Litera à Posthumio laureata, ait, sequitur uictoriam populi Romani, esse equorum exercitum deletum. Huc pertinet & illud Ammiani libro 16. ubi refert Constantinū arroganter elatū misitasse literas laureatas ad prouinciarū praesides, quoties eo agente in Italia dux quidam fortiter egisset, nulla illius facta in literis laureatis mentione, ut solus dimicasse, & solus uicisse uideretur. Meminit et Lampridius in Alexandro: Acta sunt res feliciter et in Mauritania Tingitana, per Furium Celsum, & in Illyrico per Varium Macrinum affinem eius, et in Armenia per Iunium Palmatum. Atq; ex omnibus locis tabellae & laureatae sunt delatae. Et sic intelligendus est locus apud Caesarem in tertio belli Ciuilis sic scribentem: Sed neque in literis quas scribere est solitus, neque in fascibus insignia lauri protulit. Huc pertinet & illud Persij: Missa est à Caesare laurus, Insignem ob cladem Germaniae.

CATALOGVS FABIANENSIVM,
sive Fauianensium, aut Vigiennensium episcoporum,
ab anno Domini CCCCLXVI.

Primus episcopus Vigiennensis.

MAMERTINVS, quē diuus Seuerinus Norici ac superioris Pannoniae post Athilae Hunnorum regis interitum apostolus ex militum tribuno, Fabianis municipio in collimitijs Pannoniae Noriciq; episcopum dedit, Gelasio Romano pontifice adsentiente, annū circiter salutis nostrae CCCCLXVI. Qua de re pluribus uerbis diui Seuerini à nobis reperta historia tractat.

Secundus.

MARCIVS, ex monacho coenobij diui Seuerini iuxta moenia oppidi Fabianis eiusdem loci post Mamertinum episcopus constituitur: ut eadem diui Seuerini historia habet.

Tertius.

LVCILLVS, is Fabianensis primo coenobij praefectus, dein Batauis castris ad Oeni & Danubij confluentes à diuo Seuerino episcopus datus, post diui Seuerini ac Marciani obitum, Fabianensem cathedram eisdem cum Batauensi auspicijs administrauit. qui porro eiusdem diui reliquias, Herulis à Longobardis deuictis, ac Friderico Herulorum rege Christianam pietatem exuente, isthinc Neapolim in Italiam traduxit.

Episcopi Vienne dati à diuo Rudperto.

POST quae tempora praeda relicta Longobardis ac Auaribus foecundissima Pannoniae terra, atque in ea Fabianensis potissimum cathedra, simul cum saluberrima doctrina Christi esse desijt. Et aliquot interlabentibus postea annis, simul ut diuus Rudpertus Iuuuensem cathedram (in qua Maximus quondam sub diuo Seuerino praefuit) in integrum restituisset, & à Laureaco ad Auares in Pannoniam Cunaldum & Giselaricum uerbi diuini doctores misisset, posito diuo Rudperto in Fabianis templo, paulatim ut Christiana religio

religio apud Auares repullulare, sic & Fabianēsis restitui sedes cœpit; cui præfuisse à diui Rudperti ætate inuenimus, ut sequitur:

CUNALDVS, à diuo Rudperto Auaribus apostolus datus, annum circiter à nato Christo DCXL. quem, diuo Rudperto in Fabianis, hoc est Vuienna nostra, ædem primum excitasse, uerisimile est. *Quartus.*

SODOMVS, sub Pipino rege Francorum, anno salutis ferè DCC. XL. à Ioanne Iuuaiensi episcopo, & Vnilone Laureacensi & metropolitano, ad Auares in Pannoniam Noricum'que missus est. Nam ut Eginhartus est autor, qui res à Carolo magno gestas congeffit, Auares usque ad Anisum fluuium habitabant, erat'que adhuc sub Carolo magno, anno uidelicet Domini DCCC. Anisus fluuius utriusque regni, Francici Auarici'que, communis limes. Proinde Sodomum res ecclesiasticas in collimitio Norici Pannoniæ'que cum constituisse apud Auares constet, uerisimile est hunc, post Cunaldum longo interuallo, Fabianensem diœcesim administrasse. Qui autem inter Sodomum ac Cunaldum medijs fuerint, à me nondum sunt deprehensi. *Quam late Auares in Austria quondam habitauerint.*

HAIMO, hunc Virgilius Iuuaiensis pontifex iam metropolitani à Laureaco ius adeptus, sub Zacharia pontifice maximo, & Pipino Francorum rege, Odilione quoque Boioariorum duce, ad Auares, ne deficerent à Christiana religione, in Pannoniam cum mandato ablegauit, qui in Fabiana Auaribus uerbum Dei explicare haud desinebat. *Sextus episcopus Viennēsis.*

POST quæ tempora iterum recidentibus Auaribus & Hunnis ad solitam impietatem, simul cum religione episcopi in Fabianis esse desierunt. Donec factò à Carolo magno Francorum rege, magno in Pannoniam aduersus Auares procinctu, & uicti Auares, & Christo simul, & Francico imperio uendicati fuissent. Tum, quod in antiquissimo diplomate à Ludouico Pio Caroli magni filio Patauiensi diœcesi dato, legimus, nouæ aliquot diuorum basilicæ in potioribus Auariæ, hoc est Norici ripensis Pannoniarum'que tractu, locis, à Carolo magno positæ, Christianam pietatem apud barbaras gentes retinere. Quarum erat diuo Petro in Fabianis una, in cæteris locis ad Danubijs ripam in Norico ripensi in aliquibus singulæ, in alijs uerò positæ binæ, hoc est Tullana, Ceisenmuro (ubi Ceciensis ala quondam statua habebat) Artagrano, Pachlaro (ubi Aralapensis classium præfectus sedebat) Trebnsee, Saxina, Roede & Sumburgo. Itaque cum Chabeaunum Hunnorum principem cum uniuersa gente sua sacris undis perluisset, nouo ex Christianismo Theodori addito nomine, tractuq; illi Pannoniæ superioris inter Sabariam & Carnuntū distincto, Noricū ripense cum collimitijs Pannoniæ, ipsoq; Fabianensis diœcesis tractu ad Lytahum fluuium usque, suæ Francorum genti habitandum *Templa in Austria tractu posita à Carolo magno.* *Hæc ex historia Eginharti.*

H habitandum

habitandum concessit, dato Iuuaiensibus episcopis negotio, ut secundum antiquum eiusdem ecclesie obseruatū morem suos legis diuinæ interpretes ac doctores in Fabianis cōstituerent. Quorum inuenimus, à Caroli magni seculo, anno uidelicet Verbi incarnati DCCC. usq; ad Caroli eiusdem stirpis defectum, annum uidelicet Christi DCCCCXIII. hos ferè, ut sequuntur:

Episcopi Viennenses ab ætate Caroli magni.

THEODERICVS, ab Arno Iuuaiensi metropolitano, Auaribus & Sclauinis in Pannoniam superiorem & tractū terræ illi ultra Danubium oppositum, episcopus est datus. Cuius cathedra in Fauianis item erat.

OTTO, ab Adalramo Iuuaiensi metropolitano, Fabianis post Theodericum episcopus constituitur, & Auaricę gentis Sclauinorumq; in orthodoxa fide doctor.

OSVALDVS, ab Adalbino Iuuaiensi Auaribus & Sclauinis in Fabiana episcopus post Ottonem inauguratur, circiter annum Salutis nostræ DCCCLXV.

RADFRIDVS, cuius antiquissimus annalium codex sub diuo Henrico Cæsare, anno Domini millesimo scriptus, sub finē in pontificum catalogo his uerbis mentionem facit: Istius Leonis quinti temporibus Radfridus Fauianensis, qui & Vuigennensis, extitit episcopus, ubi quōdam Mamertinus præerat. Porrò Leonem quintū Romanæ sedi, sub Ludouico Arnulphi filio, Caroli magni profapia postremo, præfuisse, ex Chronologię supputatione apparet. Quo tempore Auares & Hunni, tertio à fide Christiana deficientes ad scita Hungarorum, suæ originis tetra & feroce gente, non solum Fabianensem diocesim, cum Francorū in ripensi Norico gente depopulati sunt, sed promotis limitibus ad Oenum usque fluui-

Deuastatio Germaniæ facta ab Hungaris.

um, magnis copijs per Rhætiās in Galliam, per que Misniam & Thuringiam in uniuersam Germaniam excurrerunt non semel, annis uidelicet à nato Christo 903. 908. 909. 912. 916. 929. 933. 937. 944. 954. 955. Quæ deuastatio Germaniæ intra hoc temporis interuallum facta ab Auaribus & Hungaris, aliam non modo in Pannonia & Norico, sed in uniuerso adeo Germaniæ Galliæ que regnis amplissimis, Italia que, & totius adeo Romani imperij intercapedine, nouam administrationem faciem que peperit. Nam imperij titulum ad se Saxones trahebant, in Italia Berengarij, in Gallijs Rudolphi & Hugones, Odone que rerum potiri cœperunt. Ita in regno orientali à Francis ex Pannonijs Norico que conflato iam in Marchæ angustias utrinque ab Auaribus Hungaris que, & ab occasu à Boioarijs redacto, Gladij siue Scipionis ius Babenbergenses comites, Albertus & Lupoldus, uictis ad Melicum Hunga-

Quam angustie ueteres fuerint episcopales diocesim,

ris: uniuersam uerò ecclesiasticam prærogatiuam ad se Patauenses episcopi trahebant, Ioanne undecimo Romano pontifice, sub Ottone primo Cæsare, quatuor proximis Batauiensi diocesim

coniunctis,

coniunctis, hoc est Quintauienti apud Vindelicos, Ouilabensi & Laureacensi in Norico ripensi, & apud Pannonos superiores Fabianensi. Atque ab eo tempore in Fabianis, uix prædij frequentiam ex tanta barbaricarum nationum depopulatione retinente municipio, suos archidiaconos Batauienses alere cœperunt, de quibus superiori Capite pauca quædam adiecimus. Et demum sub annũ Salutis nostræ M. CXLIII, cum Henricus primus dux Austriæ, omnibus sanctis in Fabianis ædem posuisset, à Reimberto tũ Batauiensi episcopo consecratam, parochi primi in Fabianis, quæ iam prima syllaba detracta Vuienna & Biana nuncupabatur, constitui cœpti sunt. Quorum hæc ferè nomina deprehendimus:

aduerte: ita quod Batauiensis, quinq; ueteres comprehendatepiscopales cathedras.

CATALOGVS PAROCHORUM Viennensium.

EBERHARDVS parochus in recens posito omnium Sanctorum augustiori paulo quàm cætera erant templo, à Reimberto Batauiensi episcopo constituitur, anno Salutis nostræ M. CXL.

BVRCARDVS, præpositurę Batauiensi adiecit parochiam Vuiennensem, anno Domini M. CLX.

SIGEHARDVS, ut canonicus Batauiensis, parochum Vuiennę egit anno Domini M. CCX.

PETRVS, magisterij dignitate insignitus, ex parochio Vuiennensi Batauiensis creatur episcopus, in publico Vuiennæ habito concilio, anno M. CCLXVI.

GERHARDVS, magisterij item gradu præditus, ut parochus Vuiennensis, monasterium ad Cœliportas Vuiennæ, & xenodochium in Clagnpaum extra urbem exorsus est, anno Domini M. CCLXX.

BERNHARDVS BRAMBOEKH, ut parochus Vuiennensis, in Batauiensem eligitur episcopum, anno M. CCLXXX.

GOTFRIDVS, præpositurę Batauiensi Vuiennensem adiecit parochiam, anno Salutis nostræ M. CCCX.

POLLIO quispiam, ultimus parochus Vuiennensis, in omnium Sanctorum templo, quod iam à Batauiensis diœcesis patrono, diui Stephani nomen adsciuerat, in humanis adhuc erat anno M. CCCL.

Horum itaque ductu, cum Christiana religio ita Vuiennæ excreuisset, ut non solum templum auctius, sed res ecclesiastica indies magis magisq; locupletaret, Rudolphus hoc nomine tertius Austriæ archidux, cathedralem sedem, ac prærogatiuam adiecit: immò quadringentesimo post ruinam eius anno, postliminio in Fabianam, hoc est Vuiennam retulit, anno tum à Christo nato currente M. CCCLX. Et ab eo tempore, qui paulo antè parochi e-

Ecclesie et parrochie prædiorum feruntur Vuarin- kaa- lantzndorff, S. Vui, &c.

rant, Præpositi deinceps nuncupati sunt, prædiorum ecclesijs quorundam aucti atque ornati.

CATALOGVS PRÆPOSITO- rum cathedralis ecclesie Vuiennensis.

VVERNHERVS, primus præpositus cathedralis ecclesiæ omnium Sanctorum ad diuum Stephanum Vuiennæ, à Rudolpho hoc nomine tertio archiduce Austriæ inaugurat, anno M. CCCLX.

ALBERTVS à Garfio, siue de familia fuerit, siue parochus eiusdem loci, præpositum Vuiennæ in omnium Sanctorum cathedrali templo egit, anno Salutis M. CCCLXX.

BERCTOLDVS, præpositus Vuienn. anno M. CCCLXXXII.

ANTONIVS, præpositus Vuiennensis anno M. CCCC.

VILHELMVS Tuers, de nobili Austriæ prosapia, anno Salutis M. CCCCXII. præpositum Vuiennensem egit cathedralis ad diuum Stephanum, siue omnes Sanctos templum.

ALBERTVS Comes à Schaunburg, præpositum egit anno M. CCCCXL.

IODOCVS Hansner, I. V. doctor, præposituram Vuiennensem administrauit M. CCCCXL.

A quo tempore, Friderici tertij hoc nomine Austriæ archiducis, & in imperio postea quarti auspicio & ductu, præpositura episcopatus nomine & permutata & decorata fuit. Cui præpositum de nouo subiecit, & huic Berichtoldorffensis prædij regij censum præscripsit, & alias ædes senatoriæ domui, siue Curia urbanae oppositas designauit, ueteris præposituræ domo episcopatus curia constituta. Reperi' que in utroque munere, ab anno Domini M. CCCCLXXXII. hos ferè qui sequuntur:

C A T A L O G V S
EPISCOPORVM PRAEPOSITORVM
Vuiennensium. Vuiennensium.

LEO à Spaur nobili loco ortus in Comitatu Tyrolensi, à Friderico Cæsare quem tertium cognominant, Austriæ archiduce, Vuiennensis episcopus constitutus, ueteri à Paulo secundo pontifice maximo eiusdem ecclesiæ priuilegio impetrato, anno 1480.

BERNHARDVS, & ipse magno in Austrialoco natus, archiepiscopus primo Saltzburgensis, à Friderico Cæsare Leoni Vuiennensi episcopo suffectus est, anno 1485.

THOMAS à Cilia Constantiensis præpositus, quo tempore ueterem præposituram Fridericus tertius ad episcopale fastigium extulisset, in noua à se constituta, cathedrali item præpositura, primus ab eodẽ principe inauguratus est, anno Domini millesimo, quadringentesimo octuagesimo.

VRBANVS Agriensis ex Hungaria episcopus, Matthiæ Hungariæ regis quæstor & aulicus: simul ut is rex, ex pugna Vieniensi, rerum coepisset in Austria potiri, Vieniensem episcopatum uiuente adhuc Bernhardo, à suo rege gubernandum accepit.

IOANNES Vespruniensis antè in Hungaria episcopus, ab Matthia rege Hungariæ & Austria possessore, Urbano substitutus, in episcopali cathedra mansit, donec Maximilianus Austriam recepisset.

BERNHARDVS Baro à Bolhaym, à Maximiliano imperatore, cum is Vieniensem in fidem recepisset, Vespruniensi mortuo successus est: sed cum sacris non initiaretur, episcopus Vieniensis se tantum administratorem scripsit.

GEORGIVS à Sclauonia, Maximiliano Cæsari à sacris concionibus, Bernhardo in episcopatu Vieniensi successus est.

PETRVS Bononius Tergestinus episcopus, cum mortuo Maximiliano scriniorum magistri munus per Austriam obiret, huius simul episcopatus Vieniensis administrationem habuit: ut ferunt, adhuc in uiuis, Tergesti, multo senio uenerandus.

IOANNES à Reuellis, Burgundus, Ferdinando archiduci, Maximiliani imperatoris ex Philippo filio nepoti, ab elemosynis, Bononio adhuc uiuenti, à Ferdinando in episcopatu Vieniensi substitutus est, anno Domini 1522. obiit anno 1530.

IOANNES cognomento Fabri, ex Leukhirsch, Sueuus, Ferdinandi regis Romani à confessione, sacrae theologiae doctor, in Vieniensi episcopatu ab hero suo superiori Ioanni substituitur, anno Dñi 1531, obiit anno 1541.

VIRGILIVS Cantzler, prepositus Vieniensis in noua prepositura, obiit anno 1503.

IUSTVS Khasman, prepositus Vieniensis, obiit anno 1510.

IOANNES Buschius Cuspiniani fororius, & Maximiliani Cæsaris aulicus, & postea prepositus Vieniensis, obiit anno Domini 1517.

PAVLVS ab Oberstain, v. doctor, & Maximiliano Cæsari à secretis, et scriba à latinis, ab eodem principe Ioanni substituitur, cum multis annis preposituram Vieniensem gubernasset. obiit nostra memoria, anno Salutis 1544.

IOANNES Rosinus, orator & insignis poeta, Ferdinandi regis Romanorum aulicus, & ingenuorum puerorum preceptor, ex Clareualensi in Zuel prepositura, ab eodem rege ad cathedram Vieniensem uocatus, cum uix annum unum administrasset, factorum iniquitate intempestiue abreptus est, anno 1545.

IOANNES Saur, sacrae theologiae doctor, Ferdinandi regis à concione, anno, dum hæc scriberemus, Rosino in Vieniensi prepositura est successus, adhuc in humanis est.

FRIDERICVS cognomento Nausea, Francus, sacrae theologiae & legum doctor, Ferdinando Romanorum Hungariae & Bohemiae regi à sacra concione, Fabro in episcopatu Viennensi substitutus est. Qui in hanc usque diem, omnibus numeris officij sui impletis, proprio ex concione plebeculam suam instituendo sermone, colloquijs cum aduersa parte transigendo, foeliciter eandem dioecesim administrat.

*CAP. IIII. DE CONCILIO PRO-
uinciali Viennae habito, anno Domini 1267.*

Gitur cathedrali uetustissima Viennae constituta religionis nostrae propagandae sede ac dioecesi, sub annum Domini 470, eadem aliquot interlapsa seculis, à Friderico tertio imperatore & Austriae archiduce in pristinum restituta, celebrium deinceps actuum subinde & Concilij locus unus maximè praeter caeteros hic delectus est. Cum sub annu Salutis nostrae Clemens tertius Pontifex maximus, ruina rei ecclesiasticae exigente, Guidonem cardinalem sancti Laurentij in Lucina praesbyterum eò misisset, qui Vuennam ingressus anno Domini 1267, ab Ottocaro Bohemij rege & Austriae tum duce honorifice exceptus, mox accitis metropolitanis, & eorum suffraganeis, cum his de communibus religionis nostrae sacrosanctae rebus agere coepit. Interfuere autem metropolitani huic concilio, Aquileiensis, Saltzeburgensis, & Pragensis: suffraganei uero horu, Batauiensis, Frisingensis, Ratisponensis, Brixienis, Tridentinus, Olomucensis, Vratislauiensis, & alij quidam: qui subscriptos canones in concilio isto ultro citroque uersatos concluderunt.

*Articuli con-
clusi in Conci-
lio Viennensi
Austriae, anno
1267.*

Primus, de uictu, gestu, habitu & honestate clericorum, in haec uerba: Vniuersis personis ecclesiasticis prouinciae Saltzeburgensis, & ciuitatis ac dioecesis Pragensis, districtè praecipimus, ut in uictu, gestu, et alijs operibus, ac circumstantijs status sui, sic honestè se habeant, & decenter, ne propter nomē ecclesiasticū inter laicos blasphementur: eisdem in primis districtius inhibentes, ne de patrimonio crucifixi inimicos se faciant crucis Christi, sicut illi quorum uenter deus est, qui terrena sapiunt, & non diuina. in conuiujs suis modestiam & mediocritatem obseruent, superfluitatem immodicā refecantes, ebrietatem omnium uitiorum fomitem deuinent.

*De sacerdotu
castitate.*

Secundus, de castitate clericorum & sacerdotum, qui ita habet: Praesentis igitur Concilij approbatione praecipimus, ut clerici continenter & castè uiuere studeant, quatenus puro corde & mundo corpore Deo possint in officio ecclesiastico ministrare. Si qui uero de caetero deprehensi fuerint detinere publicas concubinas, nisi infra mensem se ab eis & earum consortio separauerint, (ita quod in domibus ipsarum, aut in proprijs, aut alijs quibuscumque non cohabitent,

habitent, nec ad illas accedant) deinceps omni beneficio ecclesiastico sint priuati.

Tertius, de symonia clericorum, qui sic habet: Item cum detentorum plurium dignitatum uel beneficiorum cum cura, sine dispensatione sint sacrorum canonū transgressores, et fructus talium beneficiorum recipiendo furtū committere dignoscantur: presenti decreto statuimus, ut omnes qui huiusmodi dignitatum, personatum, seu beneficiorum cum cura pluralitatem retinent, illi qui sunt de prouincia Saltzeburgensi, super hoc secum dispensatum fuisse infra instans festum sancti Ioannis baptistæ, coram uenerabili patre Dei gratia electo Saltzeburgensi doceant manifestè. Alioquin de reliquo, ultimo beneficio recepto sint contenti: & antea quæ habuerūt prius, per illos ad quos dictorum beneficiorum collatio pertinet, personis idoneis conferantur.

Contra Symonia sacerdotū.

Quartus est constitutus contra usuras clericorum, qui sic habet: Item dolentes referimus, quod quidam salutis suæ immemores, & prodigi famæ suæ, tam clerici quàm laici, per Saltzeburgensem prouinciam constituti, usuras & contractus usurarios exercere præsumunt. Ad quorum cupiditatem salubriter referendam statuimus, ut ipsi super hoc, in hoc sacro Concilio præmoniti, à talibus abstineant; alioquin nos, ipsos excommunicamus.

Vsura sacerdotibus prohibita.

Quintus, de excessib. clericorū in genere, qui sic habet: Item ordinamus atque statuimus, ut clerici et ecclesiasticæ personæ tam seculares quàm regulares, prælatorum suorum correctiones legitimas debita humilitate suscipiant. Et si qui ex eis hac occasione cōtra suos correctores auxilium brachij secularis inuocauerint, uel potentum precibus arma impetrauerint, uel impetratis uti præsumpserint, à suis beneficijs deponantur.

Sextus, de excessib. monachorū, qui sic habet: Item cum clamorosa insinuatō nostrū percusserit auditū et animū, quod abbates et monachi ordinis sancti Benedicti, in quàm plurimis locis ab obseruatione regulæ temerè recedentes, uitā nimis dissolutā ducere nō uentur, in suarū animarū periculū plurimarū: uolentes igitur, ut cōtra huiusmodi corruptelā salubre remediū apponat, uniuersis episcopis Salisburgensis prouinciæ ac episcopo Pragensi districtè præcipimus, ut quilibet ipsorū infra dimidium annū, adsumptis secum duobus abbatibus Cisterciensis ordinis, omnia claustra nigrorum monachorum suæ diocesis uisitet, corrigat, & reformet, tam in capite quàm in membris.

Visitatio monasteriorū in Austria instituta.

Septimus de cura pastorali, quam quilibet præfens non per uicarios exercent: qui his constat uerbis: Item ordinamus atque statuimus, ut prælati & curam animarum habentes, in suis ecclesijs corporaliter resideāt, & ad hoc à suis episcopis per subtractionem fructuum compellantur.

Pluralitas parochiarum interdicitur.

CANONES IN CONCILIO VI.

ennensi constituti, contingentes Laicos.

Ius patronatus quale, & qualis collatio beneficiorum.

Primus, ne conferant seculares ecclesiastica beneficia, qua de re Concilij eiusdem constitutio sic loquitur. Item districtius inhibemus, ne aliquis clericus ecclesiam parochialem à laico patrono recipere ualeat, nisi ab ipso episcopo uel archidiacono fuerit institutus: alioquin officio uel beneficio se nouerint esse suspensos. Et laicus, qui autoritate propria instituere præsumperit, ipso facto à iure cadat patronatus. Adijcētes, ut nullus patronus clericus uel laicus, dotem ecclesiæ in qua ius obtinet patronatus, alienare præsumat. Quod si contrà fecerit, ipso facto cadat à iure patronatus, & res alienata ad ius & proprietatem ecclesiæ reuertatur.

Secundus, de decimis ecclesiæ conferendis: quod hisce uerbis, in actis Concilij eiusdem exprimitur. Huius igitur approbatione Concilij, districtè præcipimus, ut iuxta laudabilem consuetudinem patriæ, decimæ tam antiquæ quàm etiam de noualibus, maiores & minutæ, ad plenum persoluantur. Neque liceat alicui laico nobili uel ignobili, cuiuscunque dignitatis uel principatus existat, sibi decimas, maxime de noualibus, etiam minutis usurpare.

Tertius, de uia ac manu à secularib. clericis iniecta: qui sic habet. Adijcētes, ut singulis annis in synodo, illi qui clericos capiunt, uerberant, uel occidunt, aut aliàs in ipsos manus iniiciunt uiolētas, excommunicati deuinciantur: & nominatim illi, de quibus constiterit manifestè.

Quartus, ne Iudæis magistratus contra Christianos faueant: quod his comprehensum uerbis reperi. Ipsos quoque principes ac iudices eorundem districtius admonemus, ne Iudæis huiusmodi statuta nostra seruare uolentibus, alicuius petitionis seu defensionis fauorē impendant. Sed si aliqua eis à prelatibus ecclesiasticis iniungunt, ea fideliter exequentur.

CANONES IN CONCILIO VI.

ennensi constituti, contingentes Iudæos.

Vestitus Iudæorum qualis esse debet.

Primus, de uestitu & Iudæorum habitatione, quæ superioribus seculis frequens in Austria fuit: qui canon hisce uerbis exprimitur. Item cum in tantum insolentiæ Iudæorum excreuerint, ut per eos in quàm plurimis Christianis iusticia, puritas catholice sanctitatis, non tam noua cudentes, quàm summorum pontificum statuta uetera renouantes, districtè præcipimus, ut Iudæi qui discerni debent in habitu à Christianis, cornutū pileum (quem quidam in istis partibus sua temeritate deponere consueuerunt) resumant, ut à Christianis discerni ualeant euidenter, sicut olim in generali concilio extitit definitum. Quicumque aut Iudæus sine tali signo deprehensus fuerit incedere, à domino terræ pœna pecuniaria puniatur. Adijcētes

cientes, ut Iudæi parochiali sacerdoti, infra cuius parochiæ terminos manserint, pro eo quod loca in quibus Christiani habitare deberent, occupant, iuxta quantitatem damni, quod ei ex hoc inferunt, ad arbitrium dioecesiani loci, priuētur. Qui à Christianis si ibidem manerent, sacerdos perciperet, refundere compellantur.

Secūndus, quod Iudæi omnia Christianorum commercia uident, balnea, stuphas, tabernas, nuptias, nundinas, mercimonia, conuiuia: ancillarum seruorum & nutricum, item Christianorum opera non utantur.

Nullū cōmerciū, nec ulla Christianorū cohabitatio cū Iudæis.

Tertius, quod ad publica officia & telonia, Iudæi non admittantur: quod hisce est uerbis eiusdem concilij cautum. Nec ad recipiendum telonium, seu ad alia publica officia aliquatenus adsumantur.

Ab officijs publicis & Reipub. administratione Iudæi arcentur.

Quartus, quod cibos Iudæi non uendant, ut hæc docent Concilij leges, his uerbis comprehensæ. Nec Christiani carnes uenales, seu alia cibaria à Iudæis emant, ne fortè per hoc Iudæi Christianos, quos hostes reputant, fraudulenta machinatione uenenent.

Iudæi non debent mercimonia exercere.

Quintus, ne medicinam Iudæi exerceant (ut actorum Concilij uerbis utar) Ne Christianos Iudæi infirmos uisitent, uel circa ipsos exerceant opera medicinæ.

Iudæi nō debent medicinā exercere.

Sextus, de fornicatione Iudæis cum Christianis prohibita: quod ista docent actorum Concilij uerba. Si quis uerò Iudæus, cum aliqua Christiana fornicationis uitium deprehensus fuerit commississe, quousq; decem marcas ad minus per emendationem soluerit, districto carceri mancipentur. Et mulier Christiana, quæ damnatum coitū elegerit, per ciuitatem fastigiata, de ipsa ciuitate, sine spe redeundi penitus expellatur.

Septimus, de usuris Iudæorum: quod hisce uerbis constat. Adijcientes, ut si de cætero, quocunque prætextu Iudæi à Christianis graues seu immoderatas usuras extorserint, Christianorum participium eis subtrahatur, donec de immoderato grauamine satisfecerint competenter. Vnde Christiani si opus fuerit, per censuram ecclesiasticam compellantur, ab eorum commercijs abstinere.

Octauus, quod nouam non extruant synagogam. Synagogam non erigant (ait) nouam: & si quas erexerint, eas remoueant, & deponant, uetustas, si opus fuerit, reficiant: non ampliorem, preciosiorem, seu etiam altiorem faciant.

Nonus, quod neminem Christianorum ad Iudaismum cogant. Iudæos autem ad Christianismum animum adijcientes, non impediant.

Decimus, quod in sacræ delatione eucharistiæ, audita campanula, intra ædes suas se includant, ne aspiciant sacrosanctam Eucharistiam.

CAP. V. DE PRÆROGATI-
ua, libertate ueteri, & insignibus urbis
Viennensis.

Insignia noua
Viennæ.

Albæ crucis
insignia uetera
Viennæ expli-
cantur.

Aquilæ aureæ
noua Viennæ
insignia expli-
cantur.

Priuilegiū ab
imperio Rom.
Viennæ cōces-
sum.

Laus ciuū Vi-
ennensiu à Fri-
derico secundo
Cæsare.

TQVE haftenus de prærogatiuis quæ Viennæ nostræ ab ecclesia accessere, & in religionem Christianā studijs. quib. recto nimirū ordine & ea priuilegia subiiciemus, quibus quondā ab imperio accumulata eadē urbs fuit: libertate inquam, & nouis imperatorijsq; insignibus, bicipiti aurea aquila, coronata que, in nigro clypeo. Quæ omnia magno testimo- nio fidei erga imperiū incorruptæ, Fridericus hoc nomine secūds imperator, Viennæ nostræ ornamenta concessit, anno Salutis no- stræ M. CCXXXVII. Albæ enim crucis insignia in rubro clypeo, studia erga religionem sacrosanctam nostram huius urbis quondā posita declarant, cum prima fidei exordia, quæ inde in Pannoniam Noricūq; pullulabat, ceu antea ostēdimus, hæc unica dederit. Sanguine ista constitisse, candore uerò ac animorum puritate dilatata fuisse, colores ipsi declarāt, rubeus inquam, & albus. Aquila biceps aurea imperatorio diademate redimita, qd aliud quæso quàm ean- dem fidei constantiam erga imperium ostendit? Imperatoria ipsa primum omnium insignia sunt: duplex imperium coniunctum de- monstrant, orientale & occidentale. Aurea sunt, Cæsareo diadema- te redimita sunt: imperij dignitatē in omnibus, & suæ erga hanc fi- dei stabilitatem, uictoriæq; præmia exhibent. Qua re nihil excogi- tari poterat nec perfectius, nec absolutius, sed nec cumulatius acce- dere quicquam poterat. Sed placet prærogatiuam ab eodem Cæsā- re Viennæ concessam, in huius rei fidem subiicere.

FRIDERICVS Dei gratia Romanorum imperator semper Au- gustus, Hierusalem & Siciliæ rex. Romanum imperium ad tuitio- nem fidei & diuersarum gentium moderamina, per eum qui cœle- stia simul & terrestria moderatur, filium summi regis, qui condi- dit regna, & firmat imperia, summæ dispensationis munere con- stitutum, ex dispensatione diuina robur & regimen suæ digni- tatis accipit, ut subiectos sibi populos in opulentia pacis & fauo- re iustitiæ foueat, fidem prouehat, perfidiam persequatur, humi- les protegat, sublimes humiliet, oppressiones releuet subdito- rum, ab improbis & ingratis dominis, quos excessuum commissio- rum enormitas indignos imperio representat, materiā bonorum subtrahat. Et nouerit propterea præsens ætas, & futura poste- ritas, quòd nos attendentes quàm feliciter & deuotè ciues Vi- ennenses fideles nostri uniuersi & singuli, magni & parui, no- strum & imperij dominium sunt amplexi, iugum oppressionis & iniustitiæ declinando. Considerantes insuper, qualiter ijdem ciues Vuiennenses deuotione promptissima, & fide sincera, se nobis &

nobis & imperio indissolubiliter alligarunt : & quod nostra inter-
 est, cōmissum nobis populū, utpote qui pro eius salute, ac de com-
 missa nobis Reipublicæ cura, & uniuersitatis regimine generali te-
 nemur summo Regi reddere rationē, potentis dextræ subsidio re-
 leuare, dictam ciuitatem & ciues in nostrā et imperij perpetuū reci-
 pimus ditionem, ut amodo in nostris regum & imperatorum suc-
 cessorum nostrorum manibus teneantur. Et quod nunquam per
 concessionē alicuius beneficij de nostra & imperij transeat potesta-
 te, quin potius speciali nostro & imperij munimine in munificen-
 tiæ nostræ priuilegijs, libertatum & bonarum approbatione con-
 suetudinum, quasi perfidiæ eorum pignore, ueluti in nostrorum
 propugnaculis muniantur. Statuimus igitur, & præsentis priuile-
 gij autoritate sancimus, ut annuo in eadem ciuitate Iudex singulis
 annis, per nos reges & imperatores successores nostros, communi-
 cato ad hoc si necesse fuerit, ciuium consilio, statui debeat, qui pro
 honore & fidelitate nostra sufficiens & idoneus uideatur, ad idem
 officium exercendum. Præsentis prohibentes edicto, quatenus iu-
 dex nullus à nobis, uel à rege, si ab aliquo successorum nostrorum
 pro tempore constitutus, nostra uel alicuius successoris nostri, uel
 sua præsumat autoritate, taliam que seu precariam in prædictos ci-
 ues facere, nec eos impetere siue cogere ad aliqd, seu nobis seu no-
 stris successoribus exhibendum, nisi quod & quantum dare uolu-
 erint de spontanea uoluntate. Præterea ex abundantia gratiæ in-
 dulgemus, ut nemini liceat prænotatos ciues ad aliquod seruitium
 pro ultra progredi prohibere, quin eo die, quo clara luce de do-
 mibus suis exierint, cum splendore solis regredi permittantur.

Ad hæc catholici principis partes fideliter exequentes, ab offi-
 ciorum præfectura Iudæos excipimus, ne sub prætextu præfectu-
 ræ opprimant Christianos. Cum imperialis autoritas à prisca tem-
 poribus ad perpetuam Iudaici sceleris ultionem, eisdem Iudæis
 induxerit perpetuam seruitutem. Declaramus insuper, & ob-
 seruare censemus, ut si quando contra quemque ciuium ciuilis uel
 criminalis actio intentetur, secundum uiam & approbatas consue-
 tudines ciuitatis eiusdem à ciuibus iudicetur : læsæ maiestatis cri-
 mine, uel prodendæ ciuitatis excessu, cum extat, exceptis. In quo-
 rum animaduersione, uelut testabilium criminum, licitè ciues &
 externos mandamus admitti. De duello uerò si quis ciuis impe-
 titur, si septima manu honestarum personarum expurgare se po-
 terit, eum ab impetitione duelli decernimus absolutum. Volen-
 tes & commodo studio prouideri, per quod prudentia docetur
 in populis, & rudis ætas instruitur paruorum, potestatem damus
 plenariam magistro, qui Viennæ per nos & principes nostros ad
 scholarum regimen adsumetur, ut alios doctores in facultatibus
 substituatur de consilio uirorum prudentium ciuitatis eiusdem, qui

*Cum uix bien-
 nium ea fruere
 tur libertate,
 ab imperio, &
 eodē Friderico
 secundo Cæsa-
 re, Friderico
 duci Austriæ
 iterū in fidem
 & obsequium
 est reddita Vi-
 enna.*

*Iudex ab impe-
 rio Viennæ cō-
 stituebatur, &
 erat summus
 magistratus o-
 lim.*

*Viennensium ci-
 uium libertas &
 priuilegium.*

*Iudæi, quorum
 multi quōdam
 Viennensis ur-
 bis ciues erāt,
 à magistratib.
 & officijs ar-
 centur.*

*Ciues Viennen-
 ses quomodo
 iudicandi.*

*Initium scho-
 læ Viennensis
 à Friderico se-
 cundo Cæsare,
 anno 1237.*

habeantur sufficientes & idonei, circa suorum studium auditorum. Cæterum sub augustalis felicitate dominiij continuum eadem recipiat nostra ciuitas incrementum, statuimus, ut omnes incolæ & aduenæ ibidem inhabitare uolentes, in nostra & imperij donatione, sub tuta & libera ab omni seruili conditione, liberi uitam agant, qui uidelicet annum & diem sine alicuius impetitione se pro ciuibus tenuerint, secundum iura, approbatas consuetudines ciuitatis, destinata quoque clementia sedis nostræ, quæ pacem & iusticiam comitatur in principe, decernimus et mandamus, ut quodocunque aliquis Viennensium ciuium naufragium incurrerit, res suas quas ab impetu torrentis, manus hominis asportauit, liberè possit repetere, & habere à quolibet detentore. Cum indignum penitus censeamus, misericorditer reliquias naufragij detineri per hominem, quibus rapacis fluminis sæuiens unda percipit. Statuimus itaque, & præsentis autoritate priuilegij prohibemus, quatenus nullus Dux, Marchio, Comes, Aduocatus, Scultetus, uel aliqua persona ecclesiastica uel mundana, humilis uel sublimis, contra præscriptæ gratiæ & concessionis nostræ tenorem uenire præsumat. Quod qui præsumpserit, in uindictam temeritatis suæ centum libras auri se compositurum agnoscat: medietatem uidelicet Camerae nostræ, & reliquum passis iniuriam persoluendum. Ad quorum omnium prædictorum memoriam, & robur perpetuò ualiturum, præsens priuilegium fieri fecimus, & bulla aurea tympano maiestatis nostræ impressa iussimus insigniri. Testes huius rei sunt, uenerabilis Sifridus Moguntinus, & alij multi nobiles fide digni. Acta sunt hæc, anno Dominicæ incarnationis M. CCXXXVII. mense Aprili, decima indiçtione, imperante domino nostro Friderico secundo Dei gratia gloriosissimo Romanorum imperatore semper Augusto.

Naufragij ciuium Viennensium priuilegiū.

Pœna & multa huius priuilegij.

CAP. VI. DE EA PRÆRO-
gatiua ac ornamento, quod *Vienna à Gymnasio accedit.*

Athenæ à Gymnasio celebratæ.

Lycæum Platonis, & Ciceronis Academia et Tusculanū.

ATHENAS quondam, ingeniorū cultus, scientiarum omnium fons, & eorū hominū cōuenticulū qui eas aut inuenerūt, aut inuentas sunt interpretati, nō modo cæteris Græciæ ciuitatib. celebriores ac honoratiores, sed ipso uniuerso penè terrarum orbe, hūc locum angustum quidē, & nec magnitudine nec diuitijs Spartaē cōparandum, decantatissimū reddidisse, historica nobis fides ostendit. Quæ laudis prærogatiua Platonis Lycæum, Ciceronis Academiam ac Tusculanum, prædia tantum, & minimas uillas, eadem consequuta est. Itaq; etsi superiora encomia, quæ uel à Romanis Augustis & barbarorum regibus, eorumq;

eorumque isthic posita regia, uel ab ecclesia Christi, & nouo apud Germanos constituto imperio Vienne nostrae adiecta docuimus, cumulatissima esse appareat: & quae uel sola apud caeteras nationes, ipsamque studiosam ueterum rerum posteritatem, hunc locum commendare possint: maiori tamen faenore encomium huic urbi, & perpetuam, ceu quaedam laudis rationem accedere a Gymnasio, ac doctrinarum omnium conuenticulo crediderim. Nam si eas optimas et multo tempore duraturas Respublicas ratio dicat, in quibus uia salutis edocetur, & Domini nostri praecipua & leges explicantur, qui solus (ut ille inquit) ciuitates custodit, in quibus ad administrationis ratio quaedam integra, & gubernandae uel prouinciae uel ciuitatis uel familiae domusque leges, uirtutum ordines, uitiorumque incommoda, & docentur, et ex doctrina in continuo ciuium exercitio animorumque stimulo, ad exemplum uerae gloriae leguntur: in quibus praeterea morborum ac pestis contagiones, quae multas ciuitates exhausere, quo pacto euitari possint, aut contracte profligari, sapientes quotidie demonstrant. Quod si eas denique maximas fuisse, ac perpetuas ex his quaedam etiam manere constet, quae philosophiam, ueterem illam & ueram Rerumpublicarum gubernatricem in consortium adsciuerunt, quam multos ciuitatum conditores ad stabiliendam harum administrationem ab Aegypto usque petisse, Numam uero Pompilium hac sola Romanam dilatasse dignitatem, atque eod culminis euexisse, ut rerum per uniuersum terrarum orbem potiretur, T. Liuij et aliorum grauis auctoritas testatur. Sunt uero & mathematicae disciplinae, quae in Academicis inter caeteras docentur, ad conseruandas urbes, & fuere semper pernecessariae & utiles. Quod unus nobis Archimedes Syracusanus locupletissimo testimonio ostendit, qui Romanos tanto tempore patriam nequicquam obsidentes, ne caperetur, harum scientiarum adminiculo remoratus est. A triuio eadem procedit utilitas. Demosthenes enim patriam suam, quam defenderit isthoc genere, ne concideret, aut ab hostibus periculum sentiret, locupletissimo, habita ad Philippum regem oratio, argumento est. Et Ciceronem fama est, diu labentem patriam, orationis sugui atque ne cedere tenuisse. Proinde haec omnes simul scientiae, simulatque doceri Viennae coepte sunt, eam urbem, etsi aedificiorum magnificentia & amplitudine, loci amoenitate, priuilegiisque & commeantium frequentia, iam tum nulli secundam, multo tamen ex his quas paulo antea recensuimus causis reddidere celebriorem, & hoc solo splendore exteris quoque cognitam & suspiciendam. Et quemadmodum omnia mortalia caduca sunt, ne diu corruptionem haec sentiat ciuitas, aut a tot petita hostibus declinarit imminentem non semel perniciose, Academia Viennae posita, & a principibus terrae haecenus culta usque: a rege uero FERDINANDO, dno nostro clementissimo,

A' Gymnasio incrementum et laus Viennae accessit.

Mathematicae disciplinae in urbibus utiles. Archimedes Syracusanus.

Rhetorica utilis reipublicae.

Academia Viennensis aucta.

tissimo, (qui dum hæc scriberemus, rerum non modo Viennæ, sed per uniuersam adeò Pannoniarum, Norici, Rhætiarumq; terram potitur) mirum in modum aucta, & suis subinde donatiuis locupletata, uel sola uel maxime causa fuit. De cuius exordijs, hæc ferè deprehendimus (nam de magistratu huius, proximo à nobis libro fufius dicetur) quemadmodum & superiori capite diplomatis exemplum adductum ostendit, à Friderico secundo imperatore, Siciliae, Apuliae & Hierusalem rege, prima istius fundamenta iacta esse, anno à nato Christo M. CCXXXVII. cum eius modi ac tam amplū ludum literarium is Cæsar V iennæ aperuisset, ut in facultatibus etiā doctores haberet prælegentes: ut nō solū collegiū ciuile, qd adhuc patentissimis ludi edibus cōiunctū cernit, sed ista etiā diplomatis uerba superius adducta de V iennæ prærogatiuis coarguunt, quæ sic habent: Volentes et commodo studio prouideri, per quod prudentia docetur in populis, & rudis ætas instruitur paruorum, potestatem damus plenariam, magistro qui V iennæ per nos & successores nostros, ad scholarum regimen adsumetur, ut alios doctores in facultatibus substituatur, de consilio uirorum prudentium ciuitatis eiusdem, qui habeantur sufficientes et idonei circa suorum studium auditorum, etc. Hæc ex prærogatiua Friderici secundi Cæsaris Viennæ nostræ concessa: ex quibus apparet, prima Academiæ Viennensis exordia à Friderico secundo imperatore posita esse, ante annos adhuc trecentos & plures, quam nulla per Germaniam (Colonienfi solo excepto) Gymnasia uetustatem referunt. Hæc anno postea centesimo & decimonono aucta porro, & præmijs, & prælegentium numero locupleta, & à diuī Stephani æde ad castrum recens, ab Ottocaro Bohemiæ rege & Austriae duce constructum, ad ipsa urbis mœnia translata, in ueram Gymnasiae amplitudinem excreuere. Author fuit Albertus secundus hoc nomine Austriae archidux, quem ab euentu Contractum cognominant. Is nouum auspiciatus Gymnasium, in foro quod hodie porcorū uocant, & in uicinia tēpli Augustinianorū, sub annū Salutis nostræ MCCCLVI. doctissimos ex Lutecia Parhisiolorum theologos in huius rei foelix auspiciū accersiuit, Henricum ab Hassia, & quendam à Dunkhlsbuehl, collegio constituto (ut ex annalib. deprehendi) his ædibus, quas hodie Schaunburgenses comites possident. Extant adhuc hodie multorū theologorū & iuriscōsultorū in proximo Augustinia norū cœnobio sarcophagi, eodē tēpore isthic, cū primū à fundamētis surgeret, sepultorū. Quæ res annalib. subscribit. Atq; hoc in loco cū uix decenniū Gymnasiū cōstitutū, augmentū paulatim ac uires concepisset, doctis indies magis magisque Viennam cōfluentibus, tandē sub annū salutis nostræ MCCCLXVI. Rudolphus hoc nomine quartus archidux Austriae, eo ipso tempore, quo magnificam turrem, ac aliquot amplissimas testudines, parochiali omnium

Prima exordia Academiæ Viennensis, anno 1237.

Verba priuilegij de Academiæ.

Locus Academiæ translatus ad Augustinianos et castrū.

Gymnasiū Viennense uetus auctum & reformatum ab Alberto secundo duce Austriae.

Sepultura doctorum primo Viennensis in templo Augustinianorum.

omnium sanctorum templo, cum cathedrali præpositura adiecisset, magnam rem animo agitans, & locum simul Gymnasij & præmia professorum mutauit. Nam cum illud è castri & Augustinianorum templo ad Templariorum relictas ædes, hoc est ab occidentali urbis plaga ad orientalem transposuisset, ad locum uidelicet & quiete & salubritate, studijs ac musis commodiorem, annum præterea censum, unde professoribus præmia distribuere, ex omnium Austriae locorum maxime telonio in ipso municipio, ex innata principis liberalitate adiecit, & omnium totius Germaniæ gymnasiolorum Viennæ amplissimum frequentissimumque perfecit. Cuius confirmationem filius postea Albertus hoc nomine tertius cognomento cum trica, ab Urbano Romano pontifice summo impetrauit, à Christo nato MCCCLXXXIII. Atque ita his initijs augmentisque Viennensis Academia, quæ superioribus annis totius Europæ frequentissima ac longe celeberrima fuit, posita fuit, & in Templariorum (qui paulo ante proscripti ab Apostolica sede, imperioque Romano fuerant) relictis ædibus, stubarum portæ (ut uocant) Viennæ, & Dominicanorum cœnobio, proximis confirmata. In qua domus primæ erant, collegium Ducale, Templariorum quondam regia, ubi theologiæ, artium liberalium ac philosophiæ quatuordecim professores habitabant. Aula quam uocant, amplissima domus, ubi conuenticula Gymnasij fiunt, declamationes, disceptationes publicæ, & in artibus ac philosophiâ promouendorum examina. Huic è regione opponitur Academia xenodochium, ubi admirandi operis bibliotheca, Cunradi Celtis, Andreæ Peurbachij, & Ioannis de Monte regio preciosa uolumina continet. His paulatim prouinciarum Austriae facultates suas quæque proprias adiecere, in quibus suos alerent: Austriaci, Agni contubernium: Viennenses, Rosarum: Salisburgenses, Styrij & Vuerstburgenses, quam uocant Bursam Haydenhaym: Sueui, Vuirtenbergenses, ac Vlmenses, Liliorum contubernium. Habent & Silesij peculiâres in tractu Academiae ædes, & Hungari Bursam quam Christi uocant: & aliâ à ponte dictam, Austriaci ac Carniolani Agni contubernio cõiunxerunt. Est & iurisconsultorum domus, iuris utriusque prælectionibus una peculiaris & certa distincta, in qua tres iuris colunt professores: quibus nostra ætate Ferdinandus Cæsar & Austriae archidux quartum adiecit. Tum medicos proprias seorsim concilijs suis addictas ædes habuisse constat, quas incendio consumptas nostra memoria uendidere. Constituerunt & pauperibus pijs quidam homines ædes quasdam certas, in quibus literarum alumni ex quotidiana stipe aluntur, quas Codrias uulgo dicunt, Aurei montis, Aurei leonis, & quæ intercidit Pankheta. Porro in hoc quondam Gymnasio, primi principes, ex noningentorum aureorum annuo censu in telonio Ips designato, aiebant tres theologos, quatuor iureconsul-

Gymnasiū Viennæ auctū, et è tēplo Augustinianorū ad Dominicanos translātū, ubi adhuc hodie est.

Gymnasio Viennēsi extrema manus impostā.

Confirmatio Gymnasij Viennēsis à Romana sede. Vbi Gymnasij Viennensis locus cōstitutus. Collegiū ducale.

Aula Academiae. Bibliotheca Academiae.

Bursa Academiae Viennensis.

Domus iurisconsultorum.

Domus medicorum. Codriae, hoc est, pauperum contubernia.

Primi lectores
Viennenses.

Lectorum nume-
rus & salaria
aucta à Ferdi-
nando rege.

iureconsultos, tres medicos, & duodecim artium & philosophiæ
professores, qui uulgo collegæ ducales appellantur. His Maximili-
anus Cæsar ante nostram memoriam tres professores adiecit, Rhe-
torices, poetices, & mathematices. Nostra ætate & professorum
& salariorum numerum Ferdinandus Cæsar & Austriae princeps
duplicauit: amplissima sacras literas, diuinas leges, saluberrimã me-
dendi artem, ac cæteras philosophiæ ac mathematicum, rhetorices
quoque, poeticesq; scientias doctibus, præmia largitus, quibus
quinque de nouo professores addidit amplo stipendio cõductos,
Hebraicarum literarum, græcarum, poetices, ethices, & dialectices.

CAP. VII. DE EMPORIO MA-

ximarum Europæ nationum Viennæ constituto, &
encomio quod inde huic oppido accedit.

Eddidere & emporia, ac commeantium diuersarum na-
tionum consortia, quæ merces è longinquis terris ad-
ducerent, quasdam celebres urbes, & ad respublicas ma-
ximas potentissimasq; constituendas, adiumenta dede-
re haud uulgaria. Quæ res Aegyptum toto orbe terrarum decan-
tatissimam, ad hunc diuitiarum prouexit aceruum. Apud Græcos
Corinthus quoq; & in Gallijs Massilia, Italia uerò Neapolis, quod
ad eas urbes frequentes mercatores commearint, scriptoribus cele-
bratæ sunt. Quod nostra memoria, in Venetiarum, Genuensium,
& Anduerpiensium rebus publicis, & apud Germanos in Norim-
berga & Augusta fieri uidemus. Hanc rationem consequendi in-
cremēti & Vienna nostra adepta est, locus uidelicet in meditullio
Germaniæ, Italiæ, Hungariæ, Sclauoniæ, Bohemiæ & Poloniæ si-
tus, quò ex omnibus his prouincijs ab anno Domini 1100. sensim
transmigrare institores ac negociatores cõsueuerunt, tanquam in
commune diuersorium. Postea accedente principum terræ priui-
legijs, suas cuiusque nationis negociatores isthic merces deponere
consueuere: quæ uel in Hungariam, Turciam, Seruiamq; & Vua-
lachiam nauigatione Danubij, uel plaustris in Bohemiam, Poloni-
am, Silesiam, et rursus in Sclauoniam, Dalmatiam, Istriamq; et Itali-
am, traducebantur. Transportantur autem ex Germania per Da-
nubium Viennam, & inde in Hungariam latius ferreæ merces, fru-
menta, pilei & uestes, ex Hungaria rursus & Mœsia reuehunt ar-
menta, & boum pelles. Ex Italia Viennam traducuntur uina, uil-
losi & serici panni, fructus transmarini, simplicia, ac cæteræ uitæ de-
licia. Poloni Bohemiq; è Vienna uina ducunt, & in uicem hale-
ces ac cætera piscium fassamentorumq; genera, pannos & cereuisi-
am remittunt. Itali quoque è Vienna nostra glessum, spicam celti-
cam, aurum, argentum, ac picis genera petūt. Quod de glesso à Pli-
nio quoque est animaduersum libro 37. capite 3. Centum ferè mil-

Respublicæ et
urbes celebres
emporij a-
pud ueteres.

Emporiū quan-
do Viennæ cõ-
stitutum.

Mercium gene-
ra Viennæ de-
positarum.

Bohemorum &
Polonorum in
Austria et Vi-
enna mercatu-
ra.
Italorum Viennæ
mercatura.

libus

libus passuū (ait) abest à Carnunto littus Pannoniæ, quo id à Germania inuehitur percognitū nuper. Et præmittēs de glessi siue succini negociatione: Affertur à Germanis (inquit) in Pannoniam maxime prouinciam. Inde Veneti ptimum, quos Græci Hennesos uocant, rei famam fecerunt, proximi Pannoniæ, id accipientes circa mare Adriaticum. Hęc Plinius, ex quo apparet, in uicinia Viennæ, non nostra modo tempestate, sed superioribus etiam, dum Romani rerum potirentur, seculis, celebre emporium fuisse. Carnunti enim rudera, in pago diuæ Petronellæ, sexto à Vienna milliario superesse, proprio seorsim libro docebimus ex eodem Plinio lib. 4. cap. 12. Liuij libro tertio Decadis quinte, Velleio Paterculo, Eutropio & Orofio in M. Aurelij historia, Marcellino libro 29. & 30. & Eginharto in belli Pannonici aduersus Auares gesti à Carolo magno explicatione. Itaque uetus hoc quod in Carnunto apud Romanos emporium fuit, superioribus etiam dum seculis in uicino ad alterum lapidem loco, quem Haymburgum dicunt, ueterem principum Austriæ sedem, celebre fuit, Sueuis potissimum cognitum, qui ibi merces Budā transferendas in Hungariā deponebant, ab eo loco Viennā Leopoldus sextus dux Austriæ traduxit, sub annū Saluti nostræ M. C. C. exhibito ciuibus desup priuilegio, qđ sic habet.

In nomine sanctæ & indiuiduæ trinitatis, Amen. Leopoldus Dei gratia dux Austriæ & Styriæ, uniuersis Christi fidelibus tam præsentibus quàm futuris, in Domino salutem, & in perpetuum. Gloria Principū latius uberiusq; per pacem & quietem subditorū elucescit, quando fama clementiæ & diligentia protectionis extenditur in posteros: salutem quoq; meretur à Domino, cum eos quibus præsumunt, bonis & honestis consuetudinibus & institutis ab enormitatibus, quibus non solum corpora, sed & animæ perduntur, cohibent, & ad iusticiæ tramitē cōuersationemq; bonā, & cuiuslibet proximo suo utilē iuris seueritatem perducunt. Hinc est, quod nos ciuium Vuiennensiū nostrorū deuotionē, petitionemq; affectuosam pie animaduertentes, donauimus ipsis ac posteris eorū, iuxta consiliū & admonitionē fidelīū ac ministraliū nostrorū, perpetua statuimus donatione iura, per quæ clementer eorūdem prouidimus paci & trāquillitati. Statuimus igitur in ciuitate, Centum uiros fideiōres de singulis uicis prudētiorum, quorum nomina in chartula speciali notata, iuxta priuilegium hoc semper habeantur: & si unus illorum moriatur, alter statim in locum suum communi consilio substituatur. Nos ad hoc instituimus, ut omnis emptio & uenditio, pignoratio, donatio prædiorum, domorum, uinearū, uel quarumcunque rerum, quæ æstimatæ fuerint ultra tria talenta, & quodlibet negocium arduum et memoria dignum, coram duobus uel pluribus illorum Centumuiorū celebretur & agatur. Quicunq; ergo ciuium ex his C. testibus habuerit duos, quorum unus

K moriatur,

Emporium in
Haymburgo
Austriæ.
Quando em-
porium Viennæ
constitutum.

Exemplū pri-
uilegij de Em-
porio Viennæ
constituto.

Centumuiros Vi-
ennæ creatur.

Officiū Cen-
tumuiorū
Viennæ.

moriatur, hic cum solo illo superstitite, & alio quocunq; credulo uiro testificetur. Denique quicumque illorum centum testium noluerit coram iudicio, uel alibi coram ecclesia esse testis alicuius de re quam nouit, Iudex compellat eum ad testimonium ferendum.

*Leges de pu-
pillorū bonis.*

In quo si contumax fuerit, & alius sit per eum damnatus, uolumus ut in poenam contumaciæ illi damnus suus emendet. Inhibemus etiam, ne qua uidua, bona paruorum suorum, qui hæreditariè eos contingunt, uelit conferre alteri uiro, cui postea nupserit. Nec uir talis possit ferre testimoniū super bonis talium paruorum, qui ad annos nondum peruenerint discretionis, nisi arripuisset annos uoluntate & ad sensu eorum sibi bona illa foro uel aliquo pacto congruo comprobauerit, ipsum bona quietè possessurum censemus.

*Constitutio, si
moriatur quis
cum testamen-
to, & ab inte-
stato.*

*Vidua olim mi-
litibus nubere
prohibebatur.*

Statuimus etiam, quod quicumq; ciuium moriatur, si uxorem habet, uel liberos, Iudex se non intromittat de bonis, uel de domo ipsorum: sed sint in potestate uxoris & liberorum. In arbitrio quoque sit uiduæ, non nubere, uel nubere cuiquam uelit, quod nemo habeat inde aliquid facere, dummodo nubat ciui, & non militi.

Si uerò militem duxerit, persona sua & res in gratia & uoluntate nostra persistant. Id ipsum & statuimus de filia, & de nepte cuiuslibet ciuium, quod & de uidua. Si autem is qui moritur, non habet uxorem, uel liberos, in ordinatione sua consistunt bona sua.

*Quomodo hæ-
reditas aduen-
da.*

*Constitutio de
aduenis & ex-
traneis Vien-
næ mortuis.*

*Aduena à testi-
monio super ci-
uem prohibe-
tur.*

*Exordia tempo-
rij Vienna cō-
stituti, et quo-
modo merces
Viennæ depo-
sita.*

Qui si decefferit absque testamento et ordinatione rerum suarum, bona sint proximi hæredis sui, si locatus fuerit infra terminos nostros. Si uerò hæres sit extraneus, nihil cedat ei, nisi se stabiliter transferat in ciuitates nostras, uel super alia bona nostra in Austria, sed omnia bona nobis cedant. Item uolumus, quod undecunque uenerit aduena, si moriens aliquid ordinauerit de rebus suis, rata eius maneat ordinatio.

Hospes eius in cuius domo moritur, statim summā bonorum suorum corā ciuibus & iudicio manifestet; & si fraudulenter quid fortasse retinuerit de bonis illis, eorundem fur reputetur. Si uerò moriens nihil ordinauerit, ciues bona custodiant defuncti annum & diem. Infra quod quidē spacium, si aliquis uenerit, qui se hæredem, uel socium, uel creditorem legitime ostenderit, eidem absque conditione assignentur bona defuncti, quæ eum cōtingunt. Si autem nemo uenerit, duæ partes bonorum illorum nos contingant, tertia pars detur pro anima illius: & ubicunque aduena uelit sepeliri, liberum habeat arbitrium. Statuimus etiam, ne aduena aliquod testimonium possit ferre super ciuem, nec ciuis super aduenam, cum his qui dicuntur leykhauf: quin habeat alios testes bonos, & honestos cum illis.

Uolumus etiam, ut si aduena ciui, uel ciuis extraneo aliquid uendat, & alter hoc pro bono recipiat, Iudex inde nihil iudicet, quin alter eorum ei faciat querimoniam. Nulli ciuium de Sueuia, uel de Ratisbona, uel de Patauia liceat intrare cum mercibus suis in Hungariam.

riam. Quicumq; contrarium fecerit, soluat nobis duas marcas auri, Nemo etiam extraneorum mercator moretur in ciuitate cum mercibus suis ultra duos menses, nec uendat merces quas adducit extraneo, sed tantum ciui: & non emat aurum, neq; argentum. Si habeat aurum, uel argentum, non uendat nisi ad cameram nostram.

Item præcipimus, ut nullus extraneorum intret ciuitatem cum arcu tenso, sed ante portam ciuitatis cordam arcus dissoluat. Et si habet aliquid tractare in ciuitate, in hospitio suo arcum relinquat, & peractis negotijs exeat ciuitatem arcu non tenso. Quicumque contrarium fecerit, auferatur ab eo opportunè arcus & pharetra.

Nulli etiam ciuium licet exire ciuitatem, uel intrare, cum arcu tenso. Si quis contrarium fecerit, & apud quemcunque sagittæ cum ferramentis uel manibus gestare infra murum deprehensæ fuerint, dabit iudici nostro LXXII. denarios. Et cuiuscunque ciuium domo ignis, uel incendium exortum fuerit, ita ut flamma ultra tectum domus illius conspiciatur, ille dabit iudici unum talentum.

Si uerò domus eadem tota exusta fuerit, iudici nihil soluat, sed sufficiat sibi proprium damnum. Item apud quemcunque in ciuitate inuenta fuerit iniusta mensura, quæ dicitur Ham, uel iniusta ulna, uel iniustum aliquod genus ponderis, iudici soluat quinque talenta.

Placet etiam, ut pro quacuncq; causa Iudex ciuitatis lucretur unum talentum. Subiudex & præco, ab eo qui illud dederit, habeant triginta denarios. Si Iudex haberit unum talentum, ipsi ab eo accipiant xv. denarios. Et sic de magno & de paruo, secundum quod prouenire potest. Denique statuimus, ut XXIII. ciuium, qui potentiores in ciuitate inueniri potuerint, iuramento confirmet, quod disponant de mercatu, & de uniuersis quæ ad honorem & utilitatem ciuitatis pertinent, sicut melius sciuerint. Et quicumque idem in hoc agant & disponant, Iudex ciuitatis nullo modo audeat irritare. Sed quicumque in aliquo illorum contra XXIII. statuta fecerit, soluat Iudici pœnam ab ipsis institutam. Et hi uiginti quatuor, quanto sæpius cõueniant pro disponendo statu ciuitatis.

Quicumque deprehensus fuerit in adulterio cum uxore alicuius uiri secularis, Iudex non iudicet, sed plebanus huius loci. Ut autem nostra donatio tam à nobis quàm à successoribus & posteris nostris in perpetuum rata & inuiolata permaneat, præsentem paginam super hoc scribi, sigilli quoque nostri caractere roborari, subscriptione que testium perenniter iussimus muniri. Datae Viennæ, anno à Domino nostro Christo nato M.C.XCVIII.

Atq; hæc de prærogatiua emporij Viennæ constituti, quando & à quo, aut cuius auspicio illud primum omnium inceptum sit. Quæ res nõ modo huic urbi magna incrementa dedit, sed ciues in super copiarum congestu, ad insolitam opulentiam euexit. Ut multi

culo, sed

Solis Viennen-
sibus merces in
Hũgariã trãs-
portandius et
prærogatiua
concessã.
Nota mirũ mo-
rem de arcu.

De incendio
pœna propo-
sita.

Leges et pœna
de mensuris.

Iudicis mul-
ta, quam ad-
huc hodie exi-
gunt.

Viginti qua-
tuor uiri Vien-
nenses postea se-
natores dicti,
& hodie diuisi
in adfessores
consulis, et ad-
fessores præto-
ris.

Pœna adulte-
rij.

Emporiũ cau-
sa diuitiarum,
quib. quõdã Vi-
ennenses abut-
dabant.

tradantur ciuium tantam quondam comparasse rem, ut non cal-
culo, sed patinis aut lance numismata in numerū ponderisq; ratio-
nes collegerint. Quod de Vdalrico Perman, & quodam Aphio
Permanorum familia. memoria repetunt. Quorum item postremo ab euentu insignia pi-
cta à principe erāt, quod patina uidelicet uim auri argentiq; princi-
pi aliquādo indigentia laboranti numerasset, et remunerare subdi-
Aphiorū familia, qui habebant Austriæ insignia cum patina. ti sui fidē dexteritatēq; animi dux uellet, Austriæ fertur illi insignia
contulisse, patina interiecta. Quæ adhuc hodie insignia, in fenestra
templi diui Stephani picta cernuntur, tumulo quoq; proximo ean-
dem picturā referente. Porrò extat adhuc hodie emporiū Vien-
Budense emporium Viennam translatum. næ non modo non imminutum, sed multo etiam, ob continua bel-
la, quæ Austriaci cum Hungaris Turcisq; gerunt, celebrius reddi-
tum: præsertim simulatq; Buda Hungariæ metropolis in Turcarū
tyranni uenisset potestatem, & Christianam exuisset pietatem, ubi
magnū Politirion superioribus annis erat, qđ hac occasione Vien-
nam quoq; in Austriam translatum est, & priori coniunctum fuit,

CAP. VIII. DE ENCOMIO

*Viennæ, à fide & obsequio ciuium in
Principem suum.*

AD EM prærogatiuæ laus incrementiq; ratio, à subdito-
rum ciuiumq; in principes suos fide, plerisq; accessit nō
rebus publicis solū, sed minimis etiā municipijs, cum in
*Fides Atheni-
sum in princi-
pes suos.* utraq; fortuna idē dominis obsequiū præstitissent, aut
laborantibus præsidia debita non denegarint. Quæ res uidetur A-
theniensium Romanorumq; non minimum administrationem ex-
tulisse. Nam Leonide, Codro, & Milciadi, etiam post mortem, gra-
tam posteritati memoriā, Marathonix pugnx pictura Athenien-
ses fecerunt: Demetrio uerò Phalereo ab eandē pietatis fideiq; cau-
*Fides Romano-
rū, in magistra-
tus suos.* sam trecentas statuas posuere. Tum Romani ciues quoties nō ma-
gistratibus suis, non pectoribus proprijs solum, sed uniuersa etiam
re ornamentisq; oblati, à presentibus periculis urbem suam serua-
*Ciuiū Viennen-
sum fides erga
principes
suos.* runt: Quos imitati Viennæ nimirum ciues, principum suorū cum
studio obsequia usq; obseruasse reperiuntur; & fide aduersus pe-
ricula etiam rerumq; suarum perniciem contumaci, in utraq; fortu-
na indissolubiliter alligati perstiterunt. Cuius rei ex multis pauca te-
stimonia recensimus. Leopoldo enim sexto Austriæ principe,
Babenbergensis adhuc stirpis, qui Ducalē titulū tertius usurpauit,
anno labente à nato Christo 1198. rerum per Austriam potito, Vi-
*Gratia Vien-
nensium apud
Lupoldū sex-
tum, anno Do-
mini 1196.* ennenses cū omne tempus studiumq; posuissent, non solū in prin-
cipis sui affectu obseruando, sed bonis insuper artibus, & rectè ad-
ministrata urbe, gratiam uiresque apud suum principem quæsi-
uissent, cum heri amorem in se fauoremq; excitarunt, ut ingentem
pecuniæ

pecuniæ summam, quo quæstum instituerent, mutuò datam, ac ultro penè oblatam, accipere meruerint, additis priuilegijs de nouo Viennæ emporio cōstituto, & è Haymburga translato: grauibus quoque rescriptis, quibus ad solutionem cogebat pijsissimus princeps Viennensium debitores. Atque ea munificentia ciuium studijs impartita, breui ad eam opulentiam magnificentiamq; eam urbem euexit, in qua hodie, nullo uel amplissimo Germaniæ, Galliæ, Italiæq; oppido inferiorem uidemus, ditissimis insuper ac amplissimis quibusq; profapijs eo in loco fortunæ munia fouentibus, de quibus sub finem proximi libri à nobis dicitur. Atque eadem ciuium urbis nostrę studia fuere erga filium huius Lupoldi, nomine Fridericum, hoc nomine in domo Babenbergensi secundum; nec minor fides erat. Cui rerum aliquando magna laboranti indigentia, tres potentiores ciues, Vorlauf, Schurwürfl, & quidam Cunradus, incredibilem pecuniæ uim non mutuò dedisse, sed donasse etiam feruntur, & hanc (quæ tum maxima erat) in iuuando principe suo liberalitatem præstitisse. Proinde cum is quoq; primus id temporis Austrię archidux, Romam ad Cæsarem Fridericum profecti onem institueret, grauibus de rebus cum eo acturus, magnis impendijs tum à Viennensibus instructus ad iter princeps, & magni nominis lociq; aliquot ciuibus eò comitatus erat. Quorū in annalibus nomina reperi, Vdalricum Leuthari filium, Baltramū, Leubmannum, Rudolphum, Serrantum, Ottonem à foro, & quendam Ottonem filium Hanen. Ab his deductus Romam, lætis animis summo cum honore, cum à Pontifice, tum à Cæsare exceptus illustrissimus Austriæ dux fuit. Cuius rei causa non minima ciues Viennenses erant, quorum tam splendidus comitatus principem commendatiorem reddidit, qui antea imperio ecclesiæq; inuisus fuerat. Itaque consuetudo ea tenuit deinceps, suntq; eo honore Viennenses ciues à principibus suis dignati, ut ipsi ex castro suo in prætorium urbanū quottidie descenderēt, cōmunibus cum ciuib. suis auspicijs consilijsq; de iure, legibus ac republica administranda tractaturi. Hoc demonstrant diplomata, quorum non pauca sub finem huiusce rei meminere: nempe acta ista esse & constituta, dum cum ciuibus Viennæ sedens dux in prætorio consultaret. Porro nec eo tantum fauore Viennenses superiorib. seculis imbuti erāt, sed eadem gratia ipsedemq; studijs & ante nostram memoriā apud Maximilianum Cæsarem, & hodie pollent adhuc apud Ferdinandum inuictissimum Rom. Hungariæ & Bohemiæ regem, Austriæq; archiducem. Quod tot posita propugnacula docent, tot pericula damnaq; annis retroactis uiginti & pluribus accepta. Quæ tamen et dissimulant optimi ac fortissimi uiri, et contra nituntur audacius, morituri potius, aut extrema passuri, quàm fidem exuant, aut principum suorum rem fortunamq; minus cordi quàm

Princeps ciuibus Viennensibus pecuniæ summā mutuò dedit. Princeps Austriæ debitores Viennensiu ad solutionem cogebat.

Fides ciuium Viennensiu in Fridericū penultimum ducem Austriæ de stirpe Babenbergensi.

Viennenses ciues ducem suū comitati sunt Romam.

Duces Austriæ in domū senatoriā urbana descendunt.

Ciuū Viennensium erga Ferdinandum regē fides & obsequium.

*Equestris ordo
Viennæ.*

*Ferdinandus
Rex quibus ho-
noribus Vien-
nenses afficiat.*

*Catalogus Vi-
ennensium lo-
co aliquo à Fer-
dinando rege
habitorum.*

propriam esse sinant. Qua de re tot sunt immunitatibus, preroga-
tiuis, honoribusque ab hoc principe affecti Viennenses, ut iam ite-
rum elucescat aureum seculum illud, Ferdinandi principis ductu
munificentiaque: quo Equestris ordo (qui olim frequens Viennæ fu-
erat, & unde maximè quique Austriæ reguli genus repetunt) postlimi-
nio denuò in hanc sit urbem relatus. Jam enim tot à consilijs, & tam præ-
stantibus uiris è numero ciuium Viennensium, maximis in rebus,
& maximè necessarijs is uti princeps solet: non dico de his, quos
quotidie ad equestrem ordinem nobilitatisque splendorem, cæte-
rosque honorum gradus ac prerogatiuas sustollit, rebus bellicis,
frumentisque procurationibus quotidie præficit. quos honores su-
periores principes, non nisi maximis, & summo loco natis, sum-
maque industria præditis, conferre solebant. Et multis paucos recen-
sere libuit. IOANNEM BAPTISTAM PACHAELEB, iuris cõ-
sultissimũ uirũ, nobili genere ac uetusto inter Viennenses ortũ, Fer-
dinandus rex non modo ad consilia adsciuit, sed maximo insuper
munere Fiscu aduocati, in his que Austriæ ditionem contingunt, re-
bus maximis ac grauissimis, insignito, utitur quotidie. STEPHA-
NUM quoque DENKHIVM, Consulis officio iam quinquenniũ fun-
ctum (quod ante hæc tempora insolitum erat) ultro et ad equestris
ordinis subsellia, & ad consilia uocauit: & dum hæc scriberemus, uil-
losi serici ueste, ob bene administratam Rempubicam, donauit.

HERMETEM quoque SChALLANTZER, consularẽ uirũ, auun-
culum nostrũ, & ad consilia admisit, & frumenti procurationibus
præposuit. FRANCISCVM IGLSHOVER, uetustissime ac no-
bilissimæ ex Styris oriundæ familiæ, Scriniorum urbis Viennensis
magistrum, agnatum nostrum, non modo ad secreta, sed ad sum-
ma insuper consilia cooptauit. Eodem loco fauoreque apud Fer-
dinandum Ro. regem & Austriæ archiducem sunt, LADISLAUS
EDLASPERGER, mercatorum prætor: & qui consilijs Austriæ
assidet, STEPHANVS SCHVVRTZ, I. V. doctor, & alij è ciuib.
plures. Quorum, uitam cum morte commutarunt, VICTOR
GAMP, I. V. doctor, & Fiscu aduocatus Austriæ: PAVLVS &
LEOPOLDVS PERNFVES, omnes agnati nostri. Et ne me, qui
maternã tantum stirpem ueterem numero, expertem regiẽ munifi-
centiæ idem Princeps dimitteret, cũ nostrã illi fortè Austriæ choro-
graphiam obtulisset, in equestrem ordinẽ allegit, trib. aureis a-
laudis, ueterum Austriæ marchionum insignibus adie-
ctis, preciosa insuper uillosi serici ueste
donatum.

LIBRI SECVNDI

Finis.